U 4390

Dr. ŠT. DNISTRJANŚKYJ:

UKRAJINA A MÍROVÁ KONFERENCE.

INFORMAČNÍ ČESKÁ SERIE č. 2.

VYDAVATELSTVÍ „VŠESVIT“ 1919

CENA K 4.—

10

TISKEM FY KOPPE-BELLMANN, SPOJENÉ GRAFICKÉ ZÁVODY, AKCIOVÁ SPOL., PRAHA-SMÍCHOV, HUSOVA TŘÍDA ČÍS. 20.
PRAHA.

63105

Dr. ŠT. DNISTRJANŚKYJ:

UKRAJINA A MÍROVÁ KONFERENCE.

NÁKLADEM SBÍRKY »VŠESVIT«
TISKEM FY KOPPE-BELLMANN, AKC. SP., SMÍCHOV
PRAHA 1919

I. Sebeurčení národů.

Na mírové konferenci bude mocnostem dohodovým řešiti důležitý a nesnadný úkol. Nutno vytvořiti nový světový řád na troskách starých soustav, nad nimiž zvítězila válka. Na prvním místě jde o to, aby národové válkou pobouření byli přivedeni k všeobecnému a trvalému míru. Je jisto, že tohoto cíle nemůže býti dosaženo, leč jen budou-li prohlášeny ideje „práva a spravedlnosti" jakož i princip sebeurčení jednotlivých národů, ale že bude nutno uvésti tyto ideje a tento princip ve skutek, aby národové světa mohli býti vedeni pokojnou cestou pořádku, jakož i cestou klidného a spořádaného národního hospodářství. Ba i myšlenka opravdového Svazu národů nedá se provésti, leč je-li založena na podmínce, aby všichni národové, kteří v zásadě mají býti zákonitě rovnými členy Svazu národů, dostali naprosto stejná práva a aby žádný národ nebyl nijak ovládán jiným národem nebo dokonce vydán na milost či nemilost některého z nich.

Trvalý mír je nemožný, nerozřeší-li se a nebudou-li vskutku prováděny otázky, které způsobily válku.

Z porážky imperialismu a militarismu nutno vyvodit důsledky a zbudovati řád, jenž by povznesl všecky národy na základech pravé demokracie, svobody a národnostní autonomie.

Pravda, národnostní sebeurčení jest jen heslo, které za války bylo často hlásáno; problém sám není nový, byl tu již před válkou a stal se zároveň základní ideou, která válku vyvolala.

Vrhneme-li letmý pohled na dějiny minulého a nynějšího století, stačí to, abychom se přesvědčili, že snahy národů po osvobození politickém a kulturním byly jednou z hlavních příčin světové války.

V novověku není ve společnosti lidské těsnějšího pojítka nad pojítko národa či národnosti. Tento vývoj se historicky pojí k revoluci francouzské. Rousseau dal k němu podnět theorií o svrchovanosti národů.

Francouzská revoluce uplatnila lidská práva; tím členové všech stavů a všech tříd byli si postaveni úplně na roveň. Tento cit rovnosti a svornosti sbližoval víc a více jednotlivé prvky obyvatelstva a odtud zrodilo se přesvědčení, že jest každý příslušníkem národa. Výsledkem toho bylo úsilí snažící se dosíci spojení prvků národních a právě k tomu se pojí tvoření států národních.

Vzájemně se spojující prvky národa, které byly dříve rozděleny v několik států dle starých zásad o tvoření států, se tehdy znovu našly a spojily se v jednotu národní. Takto se v 19. století vytvořilo především císařství německé a Italie.

Nebylo všem národům přáno, aby vytvořením států národních dosáhli ideálu spojení národa. Ve skutečnosti nebylo toho ideálu úplně dosaženo ani ve státech národních. Na příklad veliké části národů připojeny byly, mimo Německo, k monarchii rakousko-uherské, kdežto zase Němci pojali ve svůj stát početné národnosti cizí anektovavše území francouzské a polské.

Dnes ví kde kdo, jakou měrou anexe cizích území Němci přivodila světovou válku.

Ve státech, kde žilo pospolu několik národů, kteří netvořili společnou organisaci, národové nemohli rázem zlomiti jednotu spolkovou a takto idea národnostní vedla k válce o neodvislost, nejprve na Balkáně.

Této okolnosti Řecko, Srbsko a Bulharsko děkují za původ ideje národnostní.

Národnostní otázky na Balkáně nebyly upraveny úplně kongresem berlínským. Jednak nové státy nedostaly všech národních území, ba naopak důležitá národní území, která by jim byla měla býti přidělena, byla ponechána Turecku; jednak novým státům byla postoupena území, která národnostně patřila k jiným státům.

Považíme-li, že berlínský kongres neudělil státům balkánským plné autonomie, že spíše upadly do odvislosti států sousedních, porozumíme snadno, proč Balkán stal se ohniskem stálé války mezi národy a že velmoci sousedící s Balkánem učinily z něho jeviště svého boje o panství.

Mír bukureštský také nemohl přivoditi rozřešení sporu národnostního z té příčiny, že nedbal národopisných hranic národních území. To jest příčina, proč mezi Bulhary a Srby vyrostla nepřekročitelná hráz a proč ve světové válce vidíme Bulharsko po boku centrálních mocností.

Je to faktum všem známé, že balkánská otázka byla z prvních příčin světové války.

Sledujeme-li dějiny národnostních otázek v jiných státech Evropy, přijdeme k tomuto závěru:

Před válkou Rusko se svou carskou vládou násilně zabraňovalo svým četným národnostem se povznésti; v jiných státech, kde několik národů žilo vedle sebe, byla snaha býti spravedlivým a užívalo se různých formulí, aby národnostní otázky byly vyjasněny.

Nebylo možno zatajiti, že myšlenka národnostní, která během 19. století způsobila založení nových států, musí míti veliký vliv na ostatní národy. Národové snažili se nejprve dosíci ve státech takové politické moci, jež by mohla zaručiti politickou neodvislost jejich národní jednotě v rámci cizích států.

Aby se vypořádaly s těmito snahami, moderní státy zvolily (kromě carského Ruska) dvě různé cesty.

V Belgii, jakož i ve Švýcarech schválili demokratické úsilí všech národů a dali jim dalekosáhlou svobodu a vzájemnou rovnost; nepocítila se potřeba rozděliti svrchovanost státu dle každého národnostního území; přes to v Belgii nebylo možno zabrániti politickým bojům, jež trvaly dlouhá léta mezi Flámy a Valony, a to proto, že flámština a valonština nebyly úplně na roveň postaveny, což způsobilo hluboký rozpor mezi těmito dvěma národy.

Rakousko zvolilo jinou cestu: Princip rovnosti národů byl zajisté v ústavě vysloven, ale jakmile měl býti prováděn, dali mu smysl docela opačný. Mocnářství nebylo rozděleno v národnostní území, ale v provincie (korunní země) a národ, jenž byl v menšině, byl vydán v moc jiným, jichž většina byla mnohdy náhodná. Z toho právě vznikl jednak spor mezi vládou státu a vládou provincií, kde národy mající většinu chtěly vybaviti ostatek své odvislosti ze jha moci státní, a jednak spor mezi národními většinami a menšinami, ježto tyto se snažily zbaviti se panství národů jsoucích ve většině.

Důsledkem toho byl boj, jenž vypukl mezi rakouskými národy a který strhl s sebou celý státní vůz.

Když vypukla světová válka, všichni rakouští národové byli ovšem nuceni bojovati po boku centrálních mocností, ale bylo snadno a priori poznati, že každý národ vynakládá všecko své úsilí na své vlastní osvobození a že národové vstoupili do války za svou vlastní národní samostatnost.

Je tedy zcela nemožno pochybovati, že nejdůležitější příčina, která vyvolala světovou válku pochází z toho, že problém národnostní musil zvoliti tuto cestu, aby dosáhl konečného rozřešení. Znovudobytí Elsasko-Lotrinska, autonomie „malých národů“, obnovení království polského — to jsou formy, v nichž se ve válce nejprve jeví otázka osvobození národů; k nim se brzo připojují jiné národnostní otázky: otázka česko-slovenská, jihoslovanská, ukrajinská atd. a když událostmi válečnými

sřítil se carismus v Rusku se svým „vězením národů", ruská revoluce prohlásí lidská práva a na prvním místě právo národní svrchovanosti. To nebylo náhodou, že president Wilson vepsal ve svůj program problém práva národů na svrchovanost a že dohodové mocnosti s tím projevily souhlas.

A tak se naskytá tato otázka: Které jsou základy, o něž se má opříti mírová konference, aby zajistila národům právo národní svrchovanosti?

Národní svrchovanost není výtvorem libovůle, ale vyvinula se v dlouhých letech bojů novověkých národů a poslední světová válka jí dala sankci porážkou imperialismu.

K organisaci moderních národů náleží určování, jímž národ rozhoduje o sobě. Chceme-li, hledíce k tomu, definovati základy této národní svrchovanosti, musíme především jasně ukázati, jak musí býti utvářeno společenstvo lidí, aby bylo subjektem schopným sebe určovati, o sobě rozhodovati, zkrátka: které jsou v moderním smyslu nezbytné okolnosti, jimiž se definuje národ nebo národnost, které jsou nutné podmínky dosažení národní svrchovanosti.

Literatura, která pojednává o definici i o důležitosti politické národů jest od nějaké doby dosti obsáhlá a nese na sobě silný otisk politických proudů 19. a 20. století. Poměry mezi státem a národem jsou předmětem posuzování, na němž jest patrná změna politických směrů a tak věda předválečná nepodává nám rozřešení této věci, představujíc nám spíše zmatený obraz, nesoucí často stopy libovolného rozsuzování a nehledící k přirozenému vývinu věci. Tak na příklad místo aby se řeklo, že stát jest složen z různých národů, neváhali líčiti, že veškeré obyvatelstvo státu tvoří jeden národ v technickém slova smyslu; nebo také, aby zatemnili pravé a přirozené vztahy mezi národem a státem, vštěpovali v mysli rozdíl mezi národem a národností, představovali národnost jako něco vyššího v bezprostředním styku s organisací státní, kdežto národ byl považován za věc méně cennou, čistě ethnickou, jež měla se podrobiti osudu státu.

Aby ospravedlnili další politické nerovnosti, vytvořili rozdíl mezi národy „historickými" a národy „pouze ethnickými", jakoby každý národ od přirozenosti nebyl zároveň historický i ethnický.

Válka smetla všecky ty scholastické rozdíly; národové právě jako národové vstoupili do boje, neohlížejíce se na to, zda jiní národové se považují za národy nebo národnosti, za národy historické či ethnické, na příklad Rumuni a Jihoslované v Uhrách. Naopak ochrana tak zvaných „malých národů" stala se jedním z hlavních problémů světové války.

Ať národnost či národ, velký či malý — oboje se dnes pojímá stejně, zvláště jestliže se osvobodili od všech rozlišovacích znamení, jimiž je libovolně označili.

Ať řekneme národ či národnost, budeme rozuměti tím slovem vždy veliké společenství založené na tomtéž původu a přec jej překračující; kulturní jednotku vytvořenou mravy a zvyky, společnými tradicemi, co možná společným jazykem i vztahy historickými, mající určité území.

Zkoumáme-li blíže přirozenost některého moderního národa, musíme uvážiti toto: Národ je výsledkem historického procesu, v němž vystupují dva hlavní činitelé: přirozenost a kultura.

Jsouce stejného původu, spojují se osoby sobě nejbližší nejprve v jednotku omezenější, kterou nazýváme kmen a kmeny se potom spojují ve větší ethnickou jednotku, jež tvoří národ, poněvadž kmeny dosáhnou mocného rozvoje vzájemným křížením ras a stálým připojováním nových prvků kulturních. Tento proces je všeobecně výsledkem přizpůsobování těch dvou hlavních činitelů, přirozenosti (původu) a kultury. Ježto původ má velikou úlohu, často se stává, že v badání vědeckém z toho vyplývají různé anthropologické známky pro různé národy. Při různostech anthropologických nesmíme ulpěti na některých kulturních momentech, pokud náležejí k národnímu bytu; každý národ má svou vlastní kulturu, svou vlastní historii, které jej rozlišují od jiných.

K tomu třeba připojiti třetí bod: Aby národ mohl představovati skutečnou jednotku, nehledě k individuální svobodě volby bydliště ani k různým vlivům kulturním, musí míti trvalý podklad, jenž by mu mohl zaopatřiti jisté a pevné místo v životě lidstva. Tento reální podklad jest území. Společenstvo lidí nemůže se státi národem, leč má-li bydliště, má-li území. Je pravda, že někteří jednotlivci nebo rodiny mohou bydliti vně území národa, k němuž přísluší, ale to jest jen výjimka, která nemění pravidla. Ostatně tito jednotlivci nebo rodiny zůstávají v myšlenkové spojitosti se svým národním územím a tato pouta nemohou býti zrušena leč nějakou jinou asimilací.

Ale které jsou hranice národního území? Nemůžeme rozřešiti problém svrchovanosti národní, dříve než odpovíme přesně na tuto otázku.

Především je nesporno, že jest činiti systematicky a přesně rozdíl mezi územím státu a územím národa. Zřídka kdy území státu se shoduje s územím národa. Území států mají přesné hranice, určené právem ústavním; ale území národů nemají doposud žádné hranice, kterou by právo ústavní uznávalo.

Podstatný rozdíl mezi územím států a národů pochází z toho, že území států zakládají se na výbojích, kdežto území

národa tvoří se bez ohledu na výboje, ne despotismem, ale přírodou a rozumovou kulturou. I připustíme-li všeobecně, že v dějinách výboje dávaly vznik tvoření národů, jest nicméně jisto, že tyto útvary nestaly se pouhým výbojem národy v moderním smyslu toho slova. Jestliže místní obyvatelstvo neopustí svého původního bydliště a nejsou-li dobyvatelé schopni přeměniti postupnou a konečnou asimilací obyvatelstvo místní v národnost svoji (jak jsme to viděli v minulých staletích na příklad v Italii, jakož i v Anglii a v době ne tak dávné v Americe), je nemožno, aby jen prostý výboj měl v zápětí zničení národnosti.

Území, k němuž národ je historicky vázán stálými bydlišti jest jeho národní území. Ale pojem národního území v tomto smyslu má povahu výlučnou; jedno území nemůže býti zároveň národním územím pro dva nebo více národů; spíše má každý národ své vlastní uzavřené národní území, kdežto na jiném území národním může míti úlohu dobyvatele nebo jiného cizince. Proto také národové, kteří podrobili jiné svému panství, ale kteří nedovedli jich udržeti stále ve své zemi a úplně si je asimilovati, nesmějí dělati nároky, aby území národa podrobeného považováno bylo za jejich vlastní.

Zde nutno poznamenati toto: Vytvořila se představa, že definitivní kolonisace jest nejdůležitější věcí pro národní území. A tak v moderních stycích, především vzhledem k velkému rozmachu průmyslovému, obchodnímu, národnost obyvatelstva venkovského bude míti větší váhu než národnost obyvatelstva městského. V tomto smyslu veliká města jsou ve skutečnosti území mimoúzemní a to pro neustálý příliv cizinců a lidí bez majetku. Moderní obchodní styky jsou příčinou, že nemůžeme srovnávati majitele pozemků v městě s majitelem pozemků na venkově, ježto v městě pozemkový majetek velmi často se mění a přivodí jen zřídka skutečnou pozemkovou stabilnost majitele. Proto také venkovské obyvatelstvo jest více oprávněno rozhodovati o národnosti toho kterého území, než obyvatelstvo městské. Vedle toho stává se také, že malé ostrůvky cizí národnosti tvoří se na přilehlém národním území.

Tedy charakter jednotného národního území nemůže býti porušen ani cizím obyvatelstvem několika měst ani několika ostrůvky cizí národnosti. Moře nepřestává býti mořem, třebaže obklopuje ostrovy. Proto jest se držeti celku národního území, protože jen taková území mohou býti považována za zvláštní ústavní jednotky.

Jenom takto mohou národnostní území žíti vlastním veřejným životem; jest nemožno odděliti nebo odtrhnouti od nich několik měst nebo ostrůvků stejně jako je přivtěliti k jiným

národním státům. Princip územní nemůže rozuměti národním územím jinak, než jen ve smyslu tuto vyloženém.

Národní území spadá tedy v jedno se souvislým národopisným územím toho kterého národa, a sluší k němu počítati každou osadu nebo ostrůvek cizí národnosti. Princip národopisný má převahu.

Co se týče práva na národní svrchovanost (sebeurčení), tedy z toho plyne, že národové nemohou činiti nároků na samosprávný národní život, leč jsou-li jejich národní území stanovena přesně dle národopisu. Opak nám předvádí t. zv. princip historický, který chce postoupiti národům, kteří dříve spojovali cizí národy v spolek, jejich stará státní území a připojiti k nim cizí národnostní území. (Na příklad Poláci požadují obnovení starého království polského od moře Baltického až k Černému, pojímajíce v ně území litevské, běloruské a ukrajinské.) Tento princip je v úplném odporu s právem sebeurčení národů, ježto dává jednomu národu výsadu panovati jiným a proto že odnímá ostatním jejich právo sebeurčení na jejich národním území. (Proto právem president Wilson odkazuje Poláky na jejich „vlastní" území, to jest na území, jež národopisně jim náleží).

Jestliže dle toho, co jsme řekli, mírová konference chce řešiti tuto otázku definitivně, to jest ve smyslu vítězství, jehož dobyli národové evropští i američtí, musí — tvoříc nové státy a ustanovujíc jejich hranice — se opírati jedině o národnostní území a uplatniti jen skutečnou zásadu národopisnou ve smyslu toho, co tuto vyloženo: Podle principu národopisného všechny výboje cizích národů budou zrušeny a bude ustanoveno pro budoucnost, že žádný národ nebude míti práva obohacovati se na útraty druhých a že žádný nebude smět dělati si nároky na území druhého.

Přes to nutno tu ještě poznamenati, že národům má býti dána volnost sdružovati se ze své vlastní vůle s národy jinými a založiti společně veřejnou organisaci, to jest stát. (Tak je tomu nyní v Belgii a ve Švýcarech a pro budoucno Slovinci, Chorvaté a Srbové chtějí si založiti stát jihoslovanský). Nesmíme tedy odpírat založení státu národům, kteří si přejí založiti samosprávný stát na svých národních územích. Takové jednání bylo by v rozporu s myšlenkou sebeurčení národů.

Protože, jak jsme řekli, nebude ve skutečnosti takových národních území, kde by byli lidé jen jedné národnosti, musíme dáti každému národu, jenž bydlí na cizím národním území, možnost, aby měl prospěch z práva sebeurčení. V takových případech národnostní menšiny, přebývající na území většiny, budou se musit podrobiti jejím přáním; avšak co nenáleží absolutně, naprosto nezbytně k panství územnímu, má býti zůstaveno vůli národních menšin, aby o tom volně rozhodo-

valy. Právo sebeurčení, dané národním menšinám na cizích národních územích, zásadně nemůže býti omezeno, jelikož nemá býti v rozporu se sebeurčovacím právem národa, který má právo na území a menšina musí se podrobiti všemu, co vyplývá z jednoty území v životě veřejném.

Vědecky řečeno: národové mají právo založiti na svých národních územích své národní státy se všemi důsledky, které vyplývají ze státu národního na základě principu územního; ale národové, kteří obývají na cizím území, osamoceně nebo v důležitějších skupinách, ve vesnicích nebo jazykových ostrůvcích, mají právo svobodně o sobě rozhodovati na základě zásady o právní osobnosti do té míry, jež z toho plyne.

II. Národ ukrajinský.

Národ ukrajinský patří mezi ty národy evropské, kteří usilují o svoji národnostní svrchovanost jako o nutný důsledek světové války. Tento národ není malým národem ve smyslu výrazu „malý národ", jejž dohoda vzala hned od počátku války v ochranu, ale je to velký čtyřicetimilionový národ, který své doby přinesl největší oběti evropské vzdělanosti, bráně ji proti Mongolům, Turkům a Tatarům, který však ztratil svoji samostatnost v minulých stoletích.

Doposud ukrajinský národ byl podroben cizímu panství Rusů a Poláků; byl zasvěcen národnímu zničení a zapomenut ostatním světem.

Útisk nemohl zničiti živého ducha toho velkého národa a rozštěpení v rozličné nepřátelské státy nemohlo seslabiti myšlenku národního společenství. Třebaže se neúčastnil evropského koncertu, národ ukrajinský žil v jižním Rusku, v Polsku a po jeho rozdělení v území mocnářství rakousko-uherského a činil ustavičné pokusy, aby dosáhl své národní samosprávy a neodvislosti. Když světová válka přinesla s sebou vítězství myšlenek demokratických, národ ukrajinský oznámil svoje rozhodnutí, že chce míti účast na jednotě národů evropských. Je známé faktum, že vojsko ukrajinské první prohlásilo revoluci v Petrohradě. Ukrajinci na tom měli veliký podíl, že ruská revoluce prohlásila sebeurčení národů, což později dohodové mocnosti si učinily heslem.

Ale ti, kdož dosud ovládali ten velký slovanský národ, odepřeli mu právo dosáhnouti práva sebeurčení.

Než národ ukrajinský se ozval; jest tu a má vše, co je nutné k bytí moderního státu.

Jelikož političtí i národní odpůrci národa ukrajinského, zvláště pak politické kruhy ruské a polské rozšiřují stále ve světě nepřesné a lživé informace o národu ukrajinském a protože necouvají ani před nejhoršími prostředky pomluvy, aby se obohatili na útraty hojného přírodního bohatství tohoto

národa, jest naprosto nutno, předvésti sine ira et studio pravdivé údaje o Ukrajině a lidu ukrajinském, dáti důkaz, že tento jest vskutku národem v moderním smyslu slova a že má dojíti ustavení na celém svém národním území a míti právo sebeurčování dle hesla práva a spravedlnosti. Budiž rovněž dovoleno ukázati zde výhody, které celý svět i dohodové mocnosti budou moci z toho míti, jestliže mírová konference pomůže Ukrajině dosíci národní samosprávy.

Jestliže národ ukrajinský byl před válkou skoro neznám v Evropě i v Americe, jest hledati toho příčinu v tom, že dva národy, které ovládaly Ukrajince, chtěly dokázati světu, že Ukrajinců není, ale jen Poláci a Rusové a že Ukrajinci tvoří jen jistý kmen národa polského nebo ruského.

Co se tkne Poláků, jejich politické úsilí směřovalo stále k obnovení starého království polského od moře Baltického až k Černému a proto nalézáme na mapách polských učenců vždy staré pojetí království polského v celém jeho velkém rozsahu; zahrnuje tedy v sobě území Litvy, Bělorusi a Ukrajiny. Když v 19. století zavedením myšlenek národnostních se stalo nutným míti ohled na různosti národnostní a když Ukrajinci uplatnili svá práva, polští politikové přesně označili situaci a prohlásili, že Ukrajinci od Sanu k Dněpru jsou částí národnosti polské, že jejich jazyk je nářečím selské polštiny a že pouze náboženství, některé zvyky a obyčeje se liší od polských. Odepřeli Ukrajincům, bydlícím na území bývalého mocnářství rakousko-uherského, právo prohlašovati se za svéprávný národ a popřeli národní společenství s Ukrajinci obývajícími v Rusku; a dále: označili je v Rakousku obvyklým záhlavím „Rusíni", řekli, že Rusíni byli „objeveni r. 1848 hrabětem Stadionem a použili všech prostředků, aby přesvědčili celý svět, že tak zvaní „Rusíni" jsou lid jen malé důležitosti, nemající žádný společný vztah, poutající je k Ukrajincům, kteří žili v Rusku pod jménem „Malorusů".

Na tomto místě již třeba poznamenati, že označení „Rusíni" pochází od původního názvu „Rus" bývalého kyjevského státu ukrajinského a že to samo už dokazuje bezprostřední souvislost „Rusínů" rakouských s Ukrajinci bydlícími v Rusku (podrobněji viz kap. III.). Jinak i vylíčení polských politiků se sráží se sporným pojetím ruským, jež požaduje pro sebe Ukrajince a jež je pod jménem „Malorusů" představuje jako podstatnou část národa ruského. Všichni Ukrajinci, tedy také ti, kteří byli kdysi pod panstvím polským, byli v očích ruského imperialismu Rusy a jazyk ukrajinský dialektem ruským.

Theorie polská, jež považovala za národ polský část národa ukrajinského, který byl dříve pod panstvím polským, měla ten následek, že mnoho ukrajinských šlechticů, měšťanů

i obchodníků přijali v jisté době kulturu polskou a byli uznáni později za Poláky. Než jádro národa ukrajinského zůstalo věrno svým národním tradicím, účastnilo se v minulých stoletích národnostních povstání proti polské nadvládě a udrželo svoji národní neodvislost proti všem snahám, jež je chtěly popolštit. Když v době dělení Polska východní Halič dostala se Rakousku, začal politický boj na půdě státu rakouského mezi Ukrajinci a Poláky. Příčina tohoto politického zápasu má původ v myšlence sproštění národa ukrajinského od nadvlády polské. Přes to, že pán rakouský vydal Ukrajince na milost a nemilost Poláků, Ukrajinci využili té své nepatrné svobody, aby vytvořili z východní Haliče a ze severní Bukoviny Piemont pro celý ukrajinský národ a přes ruský kordon pěstovali myšlenkové společenství se svými bratry v Ukrajině.

Theorie sjednoceného Ruska byla daleko nebezpečnější pro Ukrajince. Prvním jejím představitelem byl car ruský Petr Veliký. Za jeho vlády Ukrajina ztratila svoje výsadní postavení a byla přivtělena k carskému mocnářství moskevskému (viz kap. III.). Od něho pochází označení „Rossia", jakož i „theorie jednotného národa ruského". Dle této theorie národ ruský skládá se ze tří kmenů: velkoruského, maloruského, běloruského, jejichž jazyk — jak se tvrdí — neliší se jeden od druhého než dialekticky. Od té doby Ukrajinci nejsou známi než pod jménem „Malorusů". (Jen půl století před spojením státu moskevského s Ukrajinou napadla Petra Velikého myšlenka, že Ukrajinci patří k témuž národu jako Moskvani.) Oficielní Rusko prohlásilo urbi et orbi, že všechny ty kmeny jsou spojeny navzájem společným literárním jazykem, to jest jazykem ruským, rodem, mravy a historií. Literatura ukrajinská není uznána; dějiny ukrajinské jsou komoleny a učiněna z nich podstatná část historie ruské; pokaždé, když národ ukrajinský chce prohlásiti svoji neodvislost, jest pronásledován a utiskován způsobem, jejž nemožno si představiti; zakazuje se mu užívati jazyka ukrajinského v literatuře a nedovoluje se jím vyučovati ani v obecných školách. Přes to ukrajinský sedlák zůstává věren svému národnímu jazyku a dává velmi silně cítiti svoji národní neodvislost každému Rusu. Ukrajinci neberou si za ženy Rusky; naopak: ukrajinští sedláci isolují se úplně od Rusů.

Ukrajinská šlechta se v posledních dvou stoletích často poruštila, aby dosáhla úřadů, titulů a majetku a množství úředníků, kněží a vojáků atd. učinilo totéž. Až asi v druhé polovici 19. století myšlenka národní začala víc a více nabývati půdy v třídě ukrajinských vzdělanců.

Z těch příčin a za těch okolností, jelikož oficielní Rusko posílalo do území ukrajinského „velkoruské" úředníky, rozsazovalo tam vojsko a pečovalo, aby také velkoruští dělníci našli

zaměstnání ve velikých ukrajinských průmyslových střediscích, Kyjevě, Charkově, Oděse, každý cestovatel měl před válkou dojem, že na území ukrajinském žije jen jeden národ, národ ruský.

Veliký politický význam, jejž mělo Rusko před válkou v celé Evropě, způsobil, že učený svět přijal aniž zkoumal theorii jednotného Ruska v dějepise, zeměpise a v statistice východní Evropy a důsledek toho byl, že vládnoucí evropská věda před válkou nevěděla, že jest tu veliká země jménem Ukrajina a že v té zemi bydlí národ, jenž má svoje vlastní dějiny, svůj vlastní národní život — národ ukrajinský.

Světová válka přinesla bezprostřední objasnění. Národ ukrajinský byl jedním z prvních, jenž se objevil po prohlášení zásady sebeurčení národů revolucí ruskou. Tato objasnění byla nečekaným překvapením pro všecky ty, kteří jurabant in verba magistri, ale zase přirozeným vývojem věcí pro ty, kdož znali šalbu theorie jednotného Ruska.

Žádný učenec nemůže nevěděti, že národ ukrajinský je národ starý a že počátky vývoje národa ukrajinského spadají do středověku stejně jako počátky vývoje národa anglického, francouzského nebo německého. Podstatný rozdíl leží jen v tom, že postup vývoje velkých národů evropských byl stálý, nepřerušený a že vývoj národa ukrajinského byl citelně ochromen příliš blízkým sousedstvím Mongolů, Tatarů a Turků a velmi rušen cizím útiskem. Předpoklady nutné pro bytí nějakého národa má národ ukrajinský stejně jako jiné národy evropské. Je tedy třeba podívati se pravdě dobře ve tvář a nedati na sebe působiti tendenčním skrucováním.

Týká se to především a obzvláště dvou hlavních činitelů každého národa: přirozené povahy a kultury (viz kap. I.).

Jelikož národy vznikají křížením různých kmenů, jakož i vlivem různých kulturních prostředí, není možno u nich stanoviti žádný stálý anthropologický charakter, tak aby všechny osoby, patřící k jednomu národu, mohly vykazovati určitý anthropologický svéráz. Přece však stálé anthropologické typy se vytvořily tam, kde s křížením se už nesetkáváme leda zřídka a kde vlivy cizí kultury jsou málo důležité a tyto typy odlišují ten národ od průměru jiných národů. Tím se stalo, že anthropologický charakter národů východní Evropy může býti zjištěn s větší bezpečností než u národů středoevropských nebo západoevropských, kde míšení ras je daleko složitější a kde vliv duševní kultury světové je daleko větší. Jest jasno, že tam, kde se setkáváme s anthropologickými rozdíly, vyskytujícími se třeba prostřední měrou mezi velkými skupinami lidí, tyto rozdíly dokazují jasně, že tito lidé jsou navzájem odděleni i národnostně.

Rozdíly, jež následují, jsou výsledkem anthropologických zkoumání o Ukrajincích, Polácích a Rusech.

Průměrná výška postavy Ukrajince jest 1.670 m, Poláka 1.654 m, Rusa 1.657 m. Objem hrudi činí u Ukrajinců průměrně 55.04% výšky těla, u Poláků 54.11%, u Rusů 52.18%. Co se týče tvaru hlavy, jest tu rovněž důležitý rozdíl; průměrný index lebeční vykazuje u Ukrajinců 83.2, u Poláků 82.1 a u Rusů 82.3. Index obličejový ukazuje taktéž velký rozdíl: Ukrajinci 78.1, Poláci 76.3 a Rusové 76.7.

Tyto číslice ukazují jasně, že anthropologický typ Ukrajince liší se znamenitě od typu polského a ruského. Tento rozdíl upoutal obzvláště pozornost velkého zeměpisce Reclusa, který vypozoroval jistý svazek příbuznosti mezi Ukrajincem a Jihoslovanem.

Historický původ Ukrajince má jiný pramen než původ Poláka a Rusa. Kdežto Poláci vzešli ze kmenů západoslovanských, Ukrajinci i Rusové pocházejí ze kmenů východoslovanských, Ukrajinci z kmenů jižních, Rusové zase ze severních. Pro Ukrajince přicházejí v úvahu kmeny Polanů, Drevljanů, Sěverjanů, Ulyčičů a Dulěbů; pro Rusy Radimiči a Vjatiči; kromě toho vliv kmene finského má velkou úlohu u Rusů, čemuž naprosto tak není u Ukrajinců. Podle Denikera Ukrajinci, jakož i Jihoslované patří ku plemenu nazvanému adriatickým nebo dinarským, kdežto Poláci patří k rase viselské a Rusové k východní.

Ukrajinci neliší se od Rusů a Poláků jenom původem, ale též národní kulturou, která jest rozdílná od kultur těchto národů. Kultura ukrajinská spadá do dob starších než kultura polská a ruská; také dějiny národa ukrajinského začínají mnohem dříve než dějiny ruského a polského.

Všeobecně vzato, zvláštní jazyk je hlavním znakem zvláštní národní kultury. Přes to nejeví se nutnou podmínkou národnosti. Jsou osoby ba dokonce větší skupiny lidí, které byly nuceny užívati anebo ze své vůle užívají jiného jazyka v obyčejném styku, aniž ztrácejí proto odlišných znaků své národnosti. Národní celek mívá zpravidla svůj vlastní jazyk; to však nabývá docela jiného významu, uvážíme-li, že dva národy mohou míti stejný jazyk za jazyk národní, na př. Angličané a Američané a do jisté míry Srbové a Chorvaté, kdežto zase někteří národové přes rozdílnost jazyka činí vše možné, aby vytvořili politickou národní jednotu, jako na př. Jihoslované. Je pravda, že je to převelmi důležité, může-li národ dokázati, že má jednotný jazyk národní.

Oficielní Rusko neuznalo jazyk ukrajinský, prohlásilo a připustilo jej jen za dialekt ruský pod jménem „dialektu maloruského". I kdyby toto tvrzení bylo správné, nesměli bychom

jenom proto bráti národu ukrajinskému jeho nárok na národní odlišnost, uvážíme-li, že zvláštní jazyk národní není nezbytnou podmínkou patřící k ideji, pojmu slova národ a že jsou ve skutečnosti národové různých jazyků, kteří se od sebe méně liší, než dialekty jedné a téže řeči. Sama tato oficielní theorie je jistě nesprávná. Ukrajinci mají svůj zvláštní národní jazyk rozdílný od ruštiny i polštiny. Nehledíme-li k politicky zbarveným theoriím některých slovanských filologů, jako je Florinskij a ještě jiní, theorie platící ve slovanské filologii je jedné mysli o tom že ukrajinština je stejně příbuzná s ruštinou, jako polština s češtinou, nebo srbština s bulharštinou. Ostatně petrohradská Akademie věd stanovila ve své zprávě z r. 1905, že ukrajinština a ruština jsou dva rovnocenné zvláštní jazyky. Podle nejnovějších filologických výzkumů profesora Stockyj-Gartnera blíží se ukrajinština nejvíce srbštině a chorvatštině.

Národ ukrajinský má svoji vlastní literaturu, jejíž počátky spadají do doby dávnější, než počátky literatury polské a ruské. „Tisíciletý vývoj literatury ukrajinské" počíná už v 10. století v době zlatého věku bývalého státu kyjevského.

Ovšem Rusové chtějí si přivlastniti všecka mistrovská díla literatury ukrajinské z doby, kdy začínají ukrajinské dějiny; tento způsob pojetí zakládá se na theorii jednotného Ruska o níž jsme mluvili dříve a opírá se o tvrzení, že bývalý stát kyjevský byl ruského původu (viz kap. III.). K těmto mistrovským dílům ukrajinské literatury patří mezi jiným Kronika Nestorova, Kronika haličsko-volyňská, velká epická báseň „Slovo o pluku Igorově" a ještě mnohá jiná. Tato díla jsou psána církevním jazykem staroslověnským a jeví už v 11. století směs jazykových prvků staroukrajinských a veliký rozdíl oproti literárním dílům, jež vznikla v této době na území moskevském.

Literatura bývalého státu kyjevského má ráz literatury státu mocného. Upadá zároveň s bývalým státem kyjevským ve třináctém století; jest na ní viděti pět století tatarské bídy a útisků států cizích. Ale těch pět století bídy a úpadku literatury ukrajinské jsou dobou největšího rozvoje lidové poesie šířené ústním podáním. Tato se nezrodila ani na území polském ani na ruském, jest zvláštní rozlišovací známkou, rázovitým výtvorem potlačovaného národa ukrajinského. Koncem 18. století psaná literatura ukrajinská nabývá zase cti. Lidová řeč ukrajinská ožívá v národní literatuře a ve století devatenáctém ukrajinská literatura dochází svého největšího rozvoje. Národní spisovatelé jako Ševčenko, Feďkovyč, Franko, Stefanyk, Kociubynskyj a ještě jiní patří k těm spisovatelům, kteří se proslavili ve světové literatuře. Jest důležito zde poznamenati, že literatura ukrajinská liší se od polské a ruské nejen proto, že

je psána lidovým jazykem ukrajinským, ale obzvláště svým docela odlišným rázem, rázem docela cizím literatuře polské i ruské. Kdežto tyto dvě literatury jsou literaturami národů pánovitých, zvyklých vládnouti a rozkazovati, z nichž Poláci i po děleních Polska nemají jiného snu než obnovení své někdejší moci, literatura ukrajinská jest jen literatura národa utlačeného, žijícího v bídě a toužícího po svobodě.

Asi v polovici 19. století ukrajinský národ jeví živý zájem pro vše, co má vztah k vědám. Objevy vědeckými, popsanými vlastním národním jazykem, jež byly učiněny vynikajícími vědci, jest národu ukrajinskému umožněno dovolávati se objemné literatury vědecké, sestávající z vynikajících vědeckých děl dvou vědeckých společností, jež byly zřízeny ve Lvově a Kyjevě dle vzoru evropských akademií věd. Vědecká společnost v Kyjevě byla poslední dobou povýšena na Akademii věd. Ukrajinština tím ukázala, že stejně jako jiný kulturní jazyk jest s to, aby projednávala a řešila nejspletitější otázky vědecké.

Zkoumajíce šíře kulturní vývoj národa ukrajinského shledáme toto:

V devátém století jest kultura již velmi rozvitá ve starých ukrajinských městech, na jejichž základu zřízen byl bývalý stát kyjevský. Právě tomu, že čerpaly z těchto nesmírných pokladů, vděčí stát moskevský a spojené Rusko, založené Petrem Velikým, své kulturní postavení; vděčí je z velké části kultuře ukrajinské. Sbírka ukrajinských práv zvykových z 11. století nazvaná „Pravda ruská“ jest důkazem vysokého kulturního stupně národa ukrajinského té doby. Ačkoliv bývalý stát kyjevský velice pociťoval vliv Cařihradu, trest smrti byl tam zrušen již v 10. století a tělesné tresty byly téměř neznámy. Nalézáme již v této sbírce práv rozdíl mezi zločinem předem uváženým s úmyslem škoditi a zločinem z vášně. Béře se tam veliký ohled na osobnost. Žena požívá v právu soukromém skoro týchž práv jako muž a jest dle zákona poručnicí dětí po smrti manžela. Kníže byl velitelem vojska, jemu k ruce byla rada bojarů. V soudnictví národ byl vrchní instancí nad knížetem i bojary. Volba knížete, když neměl přímých dědiců, jakož i rozhodnutí o vyhlášení války nebo míru přináleželo národnímu shromáždění nazvanému „věče“. Když toto odepřelo vyhlásiti válku, kníže měl právo odejeti do boje, ale jen se svojí družinou a s lidmi dobrovolně se přihlásivšími. Každý plnoletý občan měl hlasovací právo ve věči; avšak syn nehlasoval, byl-li otec přítomen.

Po všechnu dobu Ukrajinci byli národ čile obchodní, jenž udržoval činný styk se všemi vzdělanými evropskými národy. Díky těm stykům, kraje ukrajinské měly velmi brzo vysoký stupeň vzdělání. Zakládání škol spadá do 11. století a v té době

shledáváme se s knihovnami. Knížata byli muži vzdělaní a vypravuje se, že kníže Vsevolod mluvil pěti jazyky. Tehdejší kláštery se svými klidnými poustevnami daly vznik množství pokladů duševní kultury. Světovou inteligenci tohoto období představují mužové velké učenosti; velecenné listiny a nesčetná veledíla jsou toho důkazem.

Bojaři byli šlechtou té doby. Měšťanstvo ukrajinské bylo velmi vzdělané. Bývalý stát kyjevský byl své doby hospodářsky nejmocnější. Města byla základem rozvoje kulturního, politického a sociálního národa ukrajinského; obchodní zájmy daly ráz politice bývalého státu kyjevského. Cizinci podivovali se bohatství města Kyjeva. Lid venkovský byl též velice zámožný; byl svobodný a požíval týchž práv jako ostatní společenské vrstvy.

Celá tato kultura zanikla, když Polsko a později Rusko začaly vládncuti ukrajinskému území. Vláda polská stala se především příčinou úplného úpadku ukrajinského stavu městského tím, že ochromila obchod. Ukrajina byla neustále vydána nárazům kočovných národů a protože Poláci nedovedli jí chrániti proti těmto vpádům, přestal úplně obchod se zeměmi východními a jižními. Stejný osud měl obchod se západem, protože Poláci odepřeli cizím obchodníkům právo projížděti Polskem. Obchod v zemi samé nemohl se za polského panství vyvinouti, ježto polská šlechta stanovila, zejména na ukrajinském území, velmi tísnící poplatky celní, jimž vnitřní obchodní styky musily se podrobiti. Vedle toho Polsko počalo plniti ukrajinská města cizími kolonisty; především tam přivedlo kolonisty polské. Když se ukázalo, že tito nemají obchodních vlastností tak vyvinutých jako Ukrajinci, užívali k tomu Němců, Arménů a Židů. Jelikož to nemohlo vyloučiti úplně obchod ukrajinský, polská vláda sáhla k výjimečným opatřením a použila represálií. Ukrajinští kupci a obchodníci byli vyloučeni ze spolků, bylo jim zakázáno říditi dílny; prodej zboží v městech a na trzích byl jim zapovězen. Ukrajinští měšťané nesměli si zakupovati domy ve městě. Vedle toho Poláci nutili ukrajinské obchodníky, aby platili zvláštní daně a poplatky. Snažili se zničiti ukrajinské městské obyvatelstvo válečnými daněmi, jichž bylo třeba na vyplacení nájezdných vojsk. Posléze ukrajinské měšťanstvo bylo vyloučeno ze všech veřejných městských úřadů a bylo mu dokonce zakázáno posílati děti do městských škol. Měšťanstvo ukrajinské sešlo s obchodem a s průmyslem. Polsko nemělo síly nahraditi zničený ukrajinský obchod obchodem polským.

Stejně Polsko připravilo svým panováním rozvrat ukrajinské šlechty. Když území ukrajinská byla připojena k Polsku, polská politika namáhala se rozšířiti myšlenky polské vlády

na celém území ukrajinskem. Zprvu nebylo Polákům snadno, přizpůsobiti ukrajinskou šlechtu své politice. Jen několik bojarských rodin, přivábených a znemravnělých nezřízeným životem polské šlechty, se tomu přizpůsobilo, opustilo časem své náboženství a svůj lid, pokatoličtilo se a popolštilo. Velká část ukrajinské šlechty nemohla býti popolštěna než násilím a sužováním. Polští králové pro nejnepatrnější záminku vyháněli část ukrajinské šlechty z jejich statků, aby je mohli skonfiskovati, anebo darovali nedovoleným způsobem majetek ukrajinské šlechty šlechtě polské, která se zbraní v ruce ohrožovala a násilím vyháněla každého z jeho dědičného vlastnictví. Osoby takto vyhnané ze svých statků obracely se mnohdy k Tatarům, žádajíce je, aby jim pomohli; tím vyvolávaly zakročení polské vlády u Tatarů, kteří za velké sumy vyplácené jim Poláky, zavazovali se jim, že budou pronásledovati a olupovati ukrajinskou šlechtu. Statky zabitých nebo uvězněných šlechticů připadly koruně. Tato polská vyhlazovací politika proti ukrajinské šlechtě přinutila většinu jí, že přešla do ruského tábora a že mnozí se utekli pod ochranu Ruska.

Kněžstvo v Ukrajině mělo prvotně největší vzdělání a největší vliv. Stalo se také obětí snah šlechty polské po vládě. Lid ukrajinský měl dříve patronátní právo nad biskupstvími a farami. Po připojení Ukrajiny k Polsku, polští králové osvojili si to právo pro sebe. Správci duchovní hierarchie byly jmenovány osoby pochybných mravů a bez vzdělání theologického, které často neznaly ani význam slova biskup. Za panství polského objevují se v klášterech ukrajinských archimandritové z polské šlechty, kteří vykořisťovali jejich hospodářství a činili vše možné, aby zlehčili vznešenost náboženského kultu řeckého a uvedli jej v pohrdání. Ukrajinské nižší kněžstvo bylo soustavně utiskováno jak v ohledu kulturním, tak v hospodářském a sociálním až k úplnému ochuzení; kradly se statky kostelů a klášterů. Mezi jiným veliké statky, jimiž biskupství a kláštery sv. Vasila nadány byly od knížat a bojarů, byly přivtěleny ke statkům korunním a k soukromým statkům polské šlechty anebo použity k dotování polských biskupství, polských far a kolejí jesuitských a co ještě horší, prodány Židům. Římsko-katoličtí kněží vpadají často znenadání do příbytku ukrajinského řeckého kněze, stlukou jej a násilím jej přinutí vydati svůj majetek. Ukrajinské kněžstvo často podávalo stížnost, zvláště v 17. století, proti vrchnostem, které je napadaly, je nutily k pracem otrockým nebo k robotám potahovým, jimiž kněžstvo nebylo vázáno. Jest pravda, že r. 1669 bylo prohlášeno a to polským sněmem, že kněžstvo ukrajinské jest svobodno od služebnosti a roboty na statcích vrchnostenských; avšak tohoto dekretu nebylo dbáno jako dříve. Tak se stalo,

že pronásledování ochudilo biskupy i nižší kněžstvo tou měrou, že jim bylo nemožno nabýti vyššího vzdělání theologického. A následek byl, jak samy polské dějiny vypravují, že mnoho ukrajinských kostelů bylo pronajato židům. Jeden pamětní spis z doby Zikmunda III. praví: „Žid vzal si klíč od kostela a žádal zaplacení za každý výkon, modlitbu nebo služby boží.“ Je jisto, že takový způsob jednání uvrhl národ ukrajinský v největší zoufalství a že celý národ ukrajinský ne bez příčiny se vzbouřil veden hetmanem Bohdanem Chmelnickym, aby setřásl polské jho.

Co se týče ukrajinské třídy selské, šlechta polská neusmyslila si jí vyhladiti, ale vynasnažila se ji zotročiti a považovala ji za inventární předmět, aby mohla o ní rozhodovati dle svých rozmarů a své nálady. Především sedlák byl zbaven všech občanských práv, jichž požíval v Ukrajině; potom jej zbavili všech jeho přirozených lidských práv. Vše náleželo polské vrchnosti, nejen půda, kterou sedlák oral nebo oséval, chata, kterou obýval, dobytek a nářadí zemědělské i domácí, ale také on sám i jeho rodina. Polský spisovatel Starowolski vypravuje takto o způsobu, jak polský statkář užíval svých práv: „U nás svoboda připouští, že každý dělá a dovoluje dělati, co chce; následek toho jest, že slabý je otrokem silného a bohatého. Vše je dovoleno v Polsku. Asijští despotové neumučili za celý život tolik lidí, kolik svobodná republika polská za jeden rok.“ Pověstný polský kazatel Skarga, známý jako odpůrec ukrajinského národa, praví: „Není místa na zemi, kde selské obyvatelstvo bylo by vystaveno takovému zacházení, jako v Polsku. Velkostatkáři a čelní úředníci krajští nejenom berou sedlákovi všechen statek, ale zabíjejí jej kdy a jak jim to působí potěšení, aniž slyší proto jen slovíčka nepříznivého.“ Polský kníže Jeremiáš Wisniowecki získal si velikou pověst jako kat ukrajinských sedláků. Spisovatelé polští vypravují, že „zabíjel sedláky, dával jim hlavu srážet, narážet na trdlici a oči vypichovat“.

Nepřekvapuje tedy, že druhdy tak kvetoucí ukrajinská kultura musila poklesnouti a že se nemohla přizpůsobiti vždy stoupajícím požadavkům kultury západní. Nicméně přece Ukrajinci zachovali až dosud svoji původní národní duševní kulturu v celé původnosti. Tato zvláštní kultura velkých vrstev lidu dělí velmi nápadně národ ukrajinský od jiných.

Pozorujeme již v rodině zvláštnost lidu ukrajinského. Hlava rodiny není neobmezeným vladařem ostatních členů rodiny. Postavení ženy jest daleko vyšší u Ukrajinců než u Poláků a Rusů. Nikdy ukrajinská dívka nebude nucena provdati se proti své vůli. Když se syn žení, dostane od otce dům a hospodářství. U Rusů otec má hlavní slovo při sňatku dcery; jest ředi-

telem shromáždění rodiny, nad níž má neobmezenou moc. To jest nemožno u Ukrajinců.

Vloha pro volné sdružování jest u Ukrajinců velmi vyvinuta. Sdružení se tvoří na základě úplné rovnosti práce a zisku. Jmenuje se správce, jeho rozkazy se plní, ale nemá práva než na stejnou část zisku a musí pracovati zároveň s druhými. U Rusů bolšák (správce) si sám vybírá práci, nepracuje a dostává přece největší část zisku. Smysl pro sdružování u Poláků jest velmi málo vyvinut.

Ukrajinská obec je svobodné spojení svobodných lidí za účelem bezpečnosti i povznesení obecného blaha. Jinak se tam bere ohled na osobní vůli a členové obce nejsou omezováni v soukromých záležitostech. Zásada úplné volnosti jednotlivcovy a nedotknutelnost soukromého vlastnictví je přísně zachovávána, Soustava „společného vlastnictví", kterou Rusové zaváděli čas od času dle ruského způsobu v levé části Ukrajiny, jest v odporu s povahou lidu ukrajinského a on otevřeně protestuje proti ní. Ruský „mir" (vesnická obec se společnou pozemkovou držbou), který pod rouškou komunistické republiky mění v otroctví volnou osobní svobodu, jest v úplném rozporu s národní duší ukrajinskou, jelikož celý způsob myšlení ukrajinského sedláka spočívá na svatosti jeho soukromého majetku a pravé osobní svobodě. Proto ruské bolševictví objevilo se v Ukrajině jen tu a tam vlivem násilí a všech prostředků užívaných za účelem ničení a proti vzmáhání kapitalismu i dosud platného řádu; a to proto se tu objevilo, že zprvu nebyla známa jeho povaha. Tento vliv jistě pomine, až pominou násilné prostředky bolševictví, ježto bolševictví zrozené duchem ruským nemůže nikterak se sblížiti s myšlenkovým světem Ukrajince (viz kap. III.).

Společenské způsoby ukrajinského sedláka jsou docela odlišné od hrubých společenských forem sedláků ruských a polských. Můžeme je všeobecně shrnouti jako něžnost, zdvořilost a stálou pozornost k druhému, k nimž se druží docela nezištná pohostinnost.

Hodnota ukrajinské literatury jeví se v nejvyšším stupni v lidové literatuře, šířené ústním podáním. Výraz filosofického smyslu lidu ukrajinského najdeme v nespočetném množství přísloví, příměrů atd., jimž rovných sotva najdete i u nejcivilisovanějších evropských národů. Lidová poesie ukrajinská je na nejvyšším stupni. S ukrajinskou národní poesií nemůže se srovnávati co se týče ceny básnické ani ruská ani polská.

Místo vyhražené přírodě, pravé porozumění pro ni jest všude hlavní složkou a shledáváme se tu s velebením nejčistšího citu lidského. Nenalezneme ani stopy smyslnosti v písních lásky a poesie v nich slaví ne krásu ženy tělesnou, ale duševní.

Národní poesie ruská je daleko chudší a zcela jiná; polská nemá důležitosti.

Lidová píseň a lidové umění ukrajinské jsou v naprosté shodě s poesií lidovou. Citelné rozdíly mezi ukrajinskou lidovou písní a ruskou nebo polskou nemohou zůstati posluchači utajeny. Jest nepopíratelno, že ukrajinská lidová píseň je nejkrásnější na celém světě. Celý ráz lidové duše ukrajinské je v ní vyjádřen hudbou a proto všichni ukrajinští hudebníci vědí velmi dobře, proč hudba geniálního skladatele Čajkovského tolik se liší svým rázem od hudby jiných ruských skladatelů, ježto Čajkovský je původem Ukrajinec, ačkoli prý o sobě říkal, že je Rus.

Lidové umění ukrajinské je docela originelní a stojí výše než umění polské či ruské. U Huculů vyvinulo se vyřezávání dřeva v umění. Ornamentika ukrajinská dosáhla nejvyššího stupně. Přes křiklavé odstíny shledáváme se s velmi krasocitnou hrou barev ve vyšívání, tkaninách i v předmětech z perel, jichž celek činí dojem harmonický a malebný. U Rusů ornamentika není tak pokročilá; má docela jiný ráz a zakládá se na docela jiných principech. Národní ornamentika polská, nenapodobí-li ukrajinskou, daleko se jí neblíží.

Z tohoto krátkého výkladu vyplývá, že ukrajinská kultura má bez odporu všechny podmínky, které jsou nezbytné k národní nezávislosti. Je třeba dáti jí možnost býti připuštěnu do Svazu národů mezi ostatní, aby znovu mohla dosáhnouti místa, jež už měla v dějinách, u srovnání s tehdejší evropskou kulturou. Proto jest třeba, aby národ ukrajinský dostal zase svůj samostatný stát.

Popisy obsažené v kap. III. a V. dokazují, že jest hoden této samostatnosti.

III. Ukrajinské dějiny.

Ačkoliv národ ukrajinský byl po několik století pod nadvládou polskou a ruskou, není pochyby, že Ukrajinci mají svoje vlastní dějiny a že jejich dějinné tradice mají docela jiný ráz než dějiny Poláků nebo Rusů.

Už dlouho před počátkem státu polského i moskevského jižní skupiny kmenů východoslovanských starého státu kyjevského založily první státní útvar národa, známého dnes pod jménem „Ukrajinci". Zprvu stát kyjevský, jehož založení spadá do devátého století, byl označen jménem „Ruś", jež odpovídá jménu „Ruthenia" v latinské kronice. Od tohoto jména pochází jméno „Rusíni—Rutheni", jehož bylo všeobecně užíváno, prvotně už v 10. století, pro obyvatelstvo státu kyjevského. Označení „Ukrajina" objevuje se poprvé ve dvanáctém století. Označovalo tehdy všecka území, na nichž národ ukrajinský bydlil. Teprve až v 17. století toto jméno se všeobecně rozšíří, zvláště od povstání všeho národa ukrajinského pod hetmanem Chmelnickým, změna to jména, která není osamocena v historii. (Srovnej na př. Rumunsko a Valašsko, t. j. staré Multansko). Prvotní označení „Rusíni" udržuje se ještě dlouho, ale toliko v západních částech Ukrajiny, zejména v Haliči a Bukovině, jakož i v severních Uhrách; kdežto v posledních desítiletích, kdy ukrajinská kultura znovu se počíná vzmáhati, slovo „Rusín" je zatlačováno a mizí, činíc místo společnému označení „Ukrajinec".

Rusové tvrdí, že založení bývalého státu kyjevského bylo kolébkou národa ruského. Je to omyl. Základ carství ruského, jež bylo založeno později, není v Kyjevě, ale v knížectví suzdalském, severovýchodně od Moskvy. Tento stát vznikl až ve 12. století a byl vytvořen kmeny docela rozdílnými od kmenů, kteří měli účast na založení státu kyjevského. Byli to Radimiči a Vjatiči, kteří patřili k severní skupině kmenů východoslovanských, pak také Finové, kteří nejsou slovanského pů-

vodu. Rusové nejsou čistě slovanského původu, ale smíšenina krve slovanské a finské.

Starý stát kyjevský nebyl dílem Rusův, ale dílem jiného národa, jehož potomci se jmenují „Ukrajinci"; literární památky této doby se svými jazykovými zvláštnostmi vlastními jazyku ukrajinskému, tehdejší ústava, jež přes moc knížecí má ráz demokratický, jsou toho důkazem. Postavení národního shromáždění „věči" ve starém státě kyjevském (viz kap. II.) jest věcí, jež nejen nemá sobě rovné v dějinách té doby, ale která ještě více je v úplném rozporu s každou ústavou Rusů i Poláků.

Období knížat státu kyjevského jest tím důležitější pro dějiny ukrajinské, protože celý národ ukrajinský byl spojen pod žezlem velkovévodů a že panoval svojí národní kulturou vší tehdejší východní Evropě. Toto období spadá ve zlatý věk státu kyjevského, v dobu vlády velkovévody Vladimíra Velikého (980—1015) a jeho bezprostředních nástupců. Celá země, která je nyní známa pod zeměpisným jménem východní Haiče, byla obzvláště podstatnou částí státu kyjevského a když tento byl rozdělen ve knížectví, východní Halič zůstala ještě dlouho spojena se státem kyjevským. Okolnost ještě pamětihodnější: Když starý stát kyjevský byl velmi seslaben rozdělením v několik knížectví, takže nebyl už s to, aby vzdoroval v 13. stol. divokým tlupám Mongolů, tradice státu kyjevského přešly na knížectví haličské, ležící na osadním území nynější východní Haliče a v severních Uhrách. Brzy potom knížectví haličské bylo povýšeno na království. (Francouzské jméno Galicie a německé Galizien je odvozeno od slova Halič). Zatím co Mongolové pustošili východní Ukrajinu a zatím co vliv nového království moskevského byl víc a více pociťován, království haličské zůstává mocným státem, jenž však nemohl obstáti než jedno století. Nebylo mu možno vzdorovati z jedné strany Tatarům, s druhé Polsku a Litvě. Po vymření dynastie království haličské připadlo r. 1340 Polsku; Litva uvázala se v ostatní území ukrajinská (Volyňsko a Kyjev). Takto vzal za své první státní útvar národa ukrajinského.

Prvek ukrajinské vyšší kultury měl zpočátku v Litvě převahu. Jazyk ukrajinský vládl na dvoře knížat i v zákonech litevských. Vliv politický vzrůstá s kulturním vlivem prvků ukrajinských. Tento vliv se velmi zmenšil, když kníže Jagello vstoupil na polský trůn a když spojil r. 1386 své země litevské i ukrajinské s polskými. Rozpoutal se zoufalý zápas mezi Poláky, Litvany a Ukrajinci, neboť každý chtěl mít převahu; bitva u Vlkomiru r. 1435 rozhodla v neprospěch Ukrajinců. Takto Poláci podrobili Ukrajince svému panství.

Mluvili jsme již v II. kapitole o způsobu, kterak Poláci užili své moci proti Ukrajincům.

Nesmiřitelná protiva mezi dějinnými tradicemi polskými a ukrajinskými, mezi aristokratickým režimem Poláků a ústavností Ukrajinců, snažících se o svobodu a rovnost všech občanů objevuje se ve státě polsko-litevském.

Osud dovolil Polákům přežíti smutné období dělení i nenadálé útoky Mongolů, jež přivodily pád státu ukrajinského a nebylo jim nesnadno upevniti své království dle vzorů mocnářství západních. Nižší třídy obyvatelstva jsou uvedeny v otroctví, zatím co vrchnosti se zmocní vší moci ve státě polském. Aristokracie a šlechta chopí se kormidla a když Polsko dospělo k tomu, že výboji a zejména spojením s Litvou položilo most mezi Baltickým a Černým mořem, a tím ovládlo Litvany, Bělorusy a Ukrajince, duch aristokratický vpadá a proniká všude; následek toho byl, že způsob myšlení panujícího národa pronikl Polákům až do morku kostí.

Jelikož každá rodina šlechtická byla uvnitř ve válečném stavu, království polské nemohlo brániti Ukrajinců proti Tatarům. Takto Ukrajinci musili se sami chrániti před nájezdy do Ukrajiny, jež činili Tataři přicházející z Krymu, až do vnitra Volyňska a do Haliče. Lid ukrajinský musil vždy býti připraven k válce. A tak v šestnáctém století byla zřízena mezi Ukrajinci vládní vojenská organisace, jež měla své středisko pod prahy Dněpru. Tato organisace se jmenovala „Záporožská Sič". Měla zřízení vojenské, přísnou vojenskou kázeň, ale zároveň zaručovala všem rovnoprávnost. Všecka moc byla v rukou obecného shromáždění občanů Záporoží, jichž práva byla stejná. Lid mohl volit důstojníky stejně jako úředníky a zvolení měli povinnost vykonávati rozhodnutí učiněná v obecném shromáždění. Bylo tam dbáno svobody každého, ale každý měl se podřídit vůli celku. Aristokratická domýšlivost polské šlechty a aristokratické tradice polských dějin byly příčinou, proč aristokratická polská ústava se nepřátelsky postavila proti takovému demokratickému zřízení v Ukrajině a proč se polská šlechta pokusila zničiti nejsurovějšími prostředky tuto organisaci. Krutý režim polského magnáta Jeremiáše Wisniowieckého a jiných polských šlechticů uvedl ukrajinský národ v zoufalství a r. 1648 ukrajinští kozáci záporožští se vzbouřili vedeni hetmanem Bohdanem Chmelnickym a následováni vším lidem ukrajinským od Dněpru až k Sanu, aby se osvobodili od jha polského a dosáhli své samostatnosti. Vítěznému vojsku ukrajinskému se to podařilo a celá Ukrajina byla znovu samostatná. Takto se uskutečnila po druhé v dějinách neodvislost státu ukrajinského.

Národu ukrajinskému nebylo dáno, aby zachoval na dlouho svou úplnou samostatnost. Vinou dřívější polské špatné správy poměry v Ukrajině byly v tak špatném stavu, že bylo třeba dlouhého času, aby znovu zaveden byl pořádek a klid. Tataři neustali ve svých nájezdech a Poláci pomýšleli neustále na to, jak znovu nabýti území ukrajinského. Proto Chmelnicky musil pomýšleti na spolek; vstoupil ve vyjednávání s Polskem, Švédskem, Tureckem a Transylvanií a rozhodl se konečně r. 1654 podepsati politickou smlouvu v Perejaslavi.

Smlouva perejaslavská svým právním smyslem byla svobodnou jednotou dvou neodvislých států, jednotou v moderním smyslu slova. Ruští učenci nesprávně snaží se představovati tu smlouvu jako „anexi Maloruska"; již povrchní rozbor její stačí, abychom se přesvědčili o tendenčním výkladu a falešnosti tohoto způsobu posuzování. Carovi byla nabídnuta jen čestná moc, vedle toho však Ukrajině ponechána úplná samostatnost ve všech záležitostech vlastní správy, v jejím zákonodárství, v záležitostech soudních stejně, jako ve vojenství a záležitostech náboženských. Lid ukrajinský měl s největší volností voliti hetmana jako náčelníka své republiky a tento měl dokonce právo provozovati samostatnou zahraniční politiku.

Státní smlouva národa ukrajinského s Ruskem značí důležitý kritický okamžik v dějinách ukrajinských. Nová vládnoucí moc vztahovala ruku nad národem ukrajinským a to nikterak jemu na užitek. Takto dějiny ukrajinské vstupují do bezprostředního styku s dějinami národa ruského a opět s dějinami národa, jehož národní tradice jsou v rozporu s vlastními tradicemi národa ukrajinského.

Kdežto národ ukrajinský vyžadoval od svého zřízení úplnou svobodu a rovnost příslušníků národa, jakož i stejný podíl na vládě všech volných občanů, vidíme, že už ve 12. století národ moskevský snažil se dáti svému státu přísnou centralisaci a despotickou absolutní knížecí moc. Lid pomáhá knížatům zničiti vliv bojarů a kněžstva a získati si ve státě despotickou moc. Despotismus knížat a později carů, vyšlý z národního ducha lidu ruského, bude charakteristickým znamením ruských dějin; tento duch pomohl carství ruskému získati místa evropské velmoci. Ruské dějinné tradice předávají absolutní moc jedné osobě, ozdobené božskou autoritou, jakož i oligarchii, jež ji provází. Mimo tento vůz despotismu jest misera plebs, všechen ten lid, jenž má jen poslouchati a jest hotov poslouchati. Celá společenská soustava v Rusku spočívá na podobných základních myšlenkách, tak veřejný obecní majetek, mir, dělnická sdružení s bolšákem v čele atd. (viz kap. II.) Dokonce i moderní bolševictví jest výhonek týchž základních

myšlenek a výsledek zvláštní psychologie ruského lidu; jenom že oligarchie dělnických rad, despotická a absolutní v moci vzhledem k ostatním vrstvám miserae plebis, nahražuje cary a kamarilu. (Později bude o tom ještě řeč.)

Nepřekvapuje tedy nikterak, že od chvíle, kdy Ukrajina vstoupila v užší spojení s Ruskem, osud její samosprávy byl rozhodnut v její neprospěch. Hned po podepsání smlouvy perejaslavské tehdejší Rusko bylo ještě příliš slabé, aby svou vlastní vahou prosadilo podrobení Ukrajinců. Království polské bylo ještě mocnějším protivníkem a také ono nechtělo se vzdáti zemí ukrajinských. Proto učinilo Rusko r. 1667 v Andrusovu smlouvu s Polskem, dle níž Ukrajina byla rozdělena ve dví: západní území dostala se v moc Poláků, kdežto východní Rusům.

Po tomto oddělení ukrajinský život politický a vojenská organisace kozáků velmi rychle poklesly v té části Ukrajiny, jež připadla v pravomoc polskou.

V té části, která připadla Rusku, začala ruská vláda postupovati v práci a zúžovala při každé příležitosti samosprávu Ukrajiny, povolenou smlouvou perejaslavskou. Ponenáhlu podrobili carové ruští ukrajinský národ své despotické moci; hetman Mazepa, který v době velkých severských válek se spojil se švédským králem Karlem XII., aby setřásl ruské jho, byl poražen r. 1709 u Poltavy ruským vojskem; odboj Ukrajiny byl nepopsatelně krutě potlačen Petrem Velikým a autonomie Ukrajiny úplně zahlazena. Poslední bašta Ukrajiny, Záporožská Sič, byla zrušena Rusy r. 1775 a s ní zmizely poslední stopy druhého ukrajinského státního útvaru.

Tu počíná systematické zotročování ukrajinského lidu, které se vztahuje až na pole kulturní. Theorie jednoty zavedená Petrem Velikým (o které jsme mluvili v kap. II.) byla namířena především proti Ukrajincům a ruské vlády chopily se rázných opatření proti všemu, co mělo vztah k neodvislosti kultury národa ukrajinského.

Takto na konci 17. století byla zakázána církevní literatura psaná jazykem ukrajinským a na začátku 18. stol. vyšlo ustanovení, zakazující tisknutí knih v jazyku ukrajinském. Ukrajinské školy byly zavřeny a zaveden tam jazyk ruský, jehož největší část obyvatelstva neznala. Náboženství řecko-katolické unitářské bylo v Ukrajině úplně potlačeno a všichni jeho učenníci byli přísným pronásledováním přinuceni přijmouti náboženství pravoslavné.

Současně začíná Rusko pracovati o rozdělení Polska. Jelikož tato země slábla víc a více vnitřními zmatky, nebylo Rusku nesnadno přivoditi pád tohoto království a přivlastniti si při dělení jeho 1772—1795 zralé plody, to jest nejdůležitější

území ukrajinská, jež byla ještě pod polskou vládou. Jedině západní Halič a severní Bukovina dostaly se mocnářství rakousko-uherskému.

Carství ruské pokračovalo v theorii jednoty Petra Velikého v územích ukrajinských, jichž Rusko právě nabylo, a násilím tam potlačilo všechny snahy národa ukrajinského, směřující k volnému kulturnímu rozvoji. Takto každý Ukrajinec, jenž kdysi žil pod panstvím polským, byl pokřtěn jménem „Malorus" a ruská vláda užila surově své staré vyhlazovací politiky proti těmto novým kořenům maloruským. Avšak tato porušťovací soustava neměla úspěchu. Pravda, že ruská kultura působila silným vlivem na inteligenci ukrajinskou veřejným vyučováním a naprostým zákazem užívání ukrajinského jazyka v tisku, jakož i v životě veřejném; přes to lid zachoval si cit pro národní samosprávu a ukrajinská literatura znovu začala zkvétati (viz kap. II.). Kromě toho pozorujeme čilé politické styky mezi Ukrajinci obývajícími v Rusku a obývajícími v Rakousku. Mezi těmito razí si cestu národní hnutí přímo usilující vrátiti národu ukrajinskému neodvislost.

Zatím co všechna snaha o samostatnost ukrajinského lidu v Rusku jest násilím potlačována, Ukrajinci v Rakousku uplatňují práva daná jim ústavou a počínají s Poláky, svými politickými odpůrci, nerovný politický boj, jenž se víc a více přiostřuje a zvětšuje.

Mocnářství rakouské zaujme místo třetího mezi dvěma nesmiřitelnými odpůrci a samo faktum, že se našel někdo třetí, kdo měl právo zakročovati jako rozhodčí, vzbudilo v lidu ukrajinském bezprostředně po dělení Polska velké sympathie pro panovníky rakouské a velké naděje. První panovníci Marie Terezie a Josef II. získali si tak velikých zásluh svými svobodomyslnými reformami ve prospěch sedláků, že vzpomínka na ně žije dosud v paměti lidu ukrajinského. Proto ukrajinské obyvatelstvo zůstalo i později věrno rakouským panovníkům, ačkoliv tito brzo změnili způsob jednání. Když r. 1846 byla připojena polská republika krakovská k rakouskému mocnářství, Poláci žádali, aby Halič východní a západní byla spojena v jednu korunní zemi a aby jim byla dána vrchní moc v celé zemi. Ukrajinci slavnostně proti tomu protestovali a požadovali rozdělení Haliče ve dvě území a aby národu ukrajinskému byla ponechána správa východní Haliče. Za Františka Josefa I. v době absolutismu 1850—1860 Halič zůstala rozdělena ve dva politické vládní okrsky: Lvov a Krakov. Toto rozdělení bylo zřejmě označeno hranicemi obou národů obývajících Halič, Ukrajinců a Poláků. Teprve r. 1866, po nešťastné válce s Německem, vytvořila rakouská ústava širší autonomii korunních zemí se zvláštním právem zemských sněmů. Na přání Poláků

celá Halič, tedy jak polská tak i ukrajinská část, byla spojena ve správní jednotku pod mocí polskou. Je pravda, že konstituce z r. 1867 udělovala všem národům volná práva ve školách, úřadech i životě veřejném, ale v Haliči vydala rakouská vláda Ukrajince polské většině. Vypukl nový politický boj mezi oběma národy, neboť kdežto Poláci vždy pomýšleli na to, jak upevniti a zvětšiti svoji samosprávu v zemi, Ukrajinci zase protestovali důrazně proti polské autonomii a nepřestali požadovati rozdělení Haliče ve dvě korunní země a to dle rozšíření toho kterého národa na určitém území.

Rakouská vláda dala Polákům vše, čeho žádali, protože potřebovala jejich pomoci v parlamentě a Poláci neustále žádali za tuto podporu nová politická práva, ovšem na útraty Ukrajinců. Čím více Poláci tiskli Ukrajince, tím více rozmnožovali jejich národní pýchu a sílu odporu. Přese všecka pronásledování a represálie ukrajinská kultura se rozvíjela víc a více a když bylo zavedeno všeobecné, přímé a rovné právo hlasovací, shledali se tu s politickými skupinami organisovanými ukrajinským lidem. Ježto Poláci panovali stále ukrajinskému lidu neplníce při tom ani nejmenší ze svých povinností, lid ukrajinský si sám učinil po právu, vzav do svých rukou obranu svého kulturního, hospodářského a politického života. To bylo také příčinou všeobecného odporu Poláků, takže Ukrajinci musili dlouhá léta bojovati, aby dosáhli dovolení založiti a otevříti gymnasium, v němž se mělo vyučovati jazykem ukrajinským, jakož i aby dosáhli práva založiti rolnickou společnost ukrajinskou s vlastním oborem působnosti a vlastními právy. Vyučovací organisace a ukrajinské obecné školy byly úplně udušeny, jich počet se víc a více menšil za režimu polského inspektora obecného školství; aby ukrajinský lid byl nucen učiti se polštině a také aby počet lidí nevzdělaných v ukrajinských školách rostl, učitelé ukrajinští soustavně byli nahražováni polskými. Známý jest boj ukrajinských studentů o zřízení samostatné university ve Lvově; přes činnost akademické mládeže a několika profesorů ukrajinské národnosti narazilo se vždy na veto velmože polského a zůstalo dodnes neuskutečněno. Přes zrušení roboty, statkář polský jednal vždy s ukrajinským sedlákem jako s otrokem; tento neměl pražádného práva. Teprve až po agrární stávce polský statkář se naučil, že nesmí už se sedlákem zacházeti jako s inventárním předmětem. Avšak za války polský statkář zkusil obnoviti nucenou práci na svých statcích i starou robotní povinnost, předstíraje velikou nutnost. Jen díky ráznému zakročení selských žen bylo možno zastaviti zpupnost těch lačných polských šlechticů.

Správa Haliče byla v rukou vedoucích kruhů polských, které z ní úplně vyloučily Ukrajince. Všeho správního aparátu

ve východní Haliči nebylo užíváno než k přípravě voleb. Mocným lidem polským podařilo se přinutiti Židy, aby se stali nástrojem polské politiky a připraviti ústrky a podvody ukrajinský lid o jeho pravé národní zastoupení v zastupitelských sborech jako v obcích, okresích, v zemi a v říši. Volby v Haliči stály mnoho krve selské obyvatelstvo ukrajinské.

Kromě příprav k volbám správa polská nevykonala nic zemi prospěšného. Zemědělství bylo podporováno jen potud, pokud velkostatkáři nebo aristokraté polští měli dostati subvence nebo pokud jim měl býti dán kapitál, jenž by jim usnadnil příjemnější život; a přes to přece ztráceli den ze dne svou důležitost, neboť promrhali subvence, které obdrželi a mnozí byli nuceni prodati své statky. Ve sněmovním rozpočtu byly odhlasovány veliké částky na zvelebení obchodu a průmyslu; ale ty zmizely do kapes jistých polských funkcionářů, aniž co bylo vykonáno pro obchod a průmysl. Slovem, za polské správy byly promrhány četné miliony, jež zatěžovaly rozpočet země, takže musila zastavit platy a při tom celá zem a obzvláště část ukrajinská neměla z toho nejmenšího užitku. Proto polské cesty a silnice, jakož i proslulá „polnische Wirtschaft" si získaly světovou pověst.

Musíme tedy úplně vyvrátiti, co říkají Poláci, když tvrdí, že jim vděčí Ukrajinci svoji kulturu a dobrý pořádek ve svých věcech. Naopak: oni spíše ze sedláka učinili žebráka a vytvořili proletariát ukrajinské inteligence. (Viz dílo polského spisovatele Szczepanowského „Bída v Haliči".) Nicméně lid ukrajinský bojoval svými vlastními silami proti polským velmožům a nedal se ve svém úsilí rušiti žádným pronásledováním.

Politický boj mezi Poláky a Ukrajinci zostřoval se víc a více a Poláci znásobili svoji nenávist a svoje pronásledování, když na sklonku 19. století konservativní strana aristokratů a šlechticů polských ztratila vliv a když se utvořila strana polských měšťáků a úředníků, jež začala boj o obnovu Polsky v jeho starodávných historických hranicích. Ježto tato myšlenka byla v rozporu se snahami ukrajinského lidu, nová polská strana s názvem „Všepoláci" se spojila se všemi živly, které jí mohly sloužiti v utlačení myšlenek na ukrajinskou neodvislost. Toto vysvětluje spojení strany Všepoláků s Rusy i proč tato strana otevřeně podporovala rusofilskou propagandu, kterou Rusko provozovalo v Rakousku. Ačkoliv tato strana bojovala s polskou aristokracií o převahu ve vlivu a sebe prohlašovala za demokratickou zůstávala přirozenou povahou stejně imperialistickou a aristokratickou, jako dřívější vlivní politikové. To se nezměnilo, když za války nastalo sblížení tří stran mezi stranou lidovou, sociálně demokratickou a stranou všepolskou. Historické tradice panujícího národa zůstaly a všecky tyto

strany nezměnily svého postavení vůči Ukrajincům, neboť si zachovaly zásadu: „Ukrajinci jsou veličina, jíž netřeba dbáti a jež se musí podrobiti panství polskému". V polských politických stranách vládne jako dříve princip aristokratický a členové strany všepolské převzali nezměněně od svých předchůdců starou tradici království polského. Dle toho, co jsme tu řekli, jest nemožný smír mezi aristokratickou soustavou polského panství a demokratickou soustavou národní ukrajinské samostatnosti.

Když vypukla válka, Ukrajinci v Rakousku byli úplně utištěni Poláky a v carském Rusku ruskými nacionalisty. Na počátku války rakouští Ukrajinci se prohlásili pro ústřední mocnosti. Jest jasno, že v žádném případě nemohli se přikloniti k žádné velmoci, s níž bylo spojeno Rusko. Carská vláda uvěznila ve svém „vězení národů" skorem 35 millionů Ukrajinců a nebylo možno mysliti na samostatnost Ukrajiny, dokud tu byl carism se svojí theorií jednoty. „Odloučiti se od Ruska" stalo se heslem Ukrajinců. Ukrajinci v Rakousku postavili své legie do služeb mocností ústředních, aby zvrátili carismus. Ostatně na počátku války čelní rakouští politikové slíbili osvobození od jha polského. Což mohli se Ukrajinci obrátit proti ústředním mocnostem?

Zatím ruští Ukrajinci byli přinuceni bojovati s Ruskem proti ústředním mocnostem a na počátku války prý bojovali rádi. Ale kronika prvního válečného roku dokazuje naopak, že vojáci a důstojníci ukrajinští měli velmi veliký podíl na vítězstvích dohody v západní Evropě. Můžeme však říci docela jistě, že nitky revoluce byly dávno rozšířeny v celém Ruska a že vedoucí lidé ukrajinští věděli, že jedině velká revoluce bude moci zajistiti osvobození Ukrajinců.

Ačkoli rakouští Ukrajinci prohlásili, již na počátku války že bojují o zničení ruského carismu, Poláci, kteří až do propuknutí války podporovali rusofilskou propagandu, využili začátku války k tomu, aby udávali rakouským vojenským úřadům lid ukrajinský, že přeje Rusům a porážky centrálních mocností kladli na účet „ukrajinských zrad". Polská správa vedla toto tažení pomluv proto, aby vydala pomstě rakouského militarismu celou třídu inteligence ukrajinské, která nebyla povolána do vojenské služby a aby znemožnila neodvislost lidu ukrajinského v Rakousku. Vedení polské politické správy udalo vůdčí osobnosti Ukrajinců, které byly vždy proti rusofilství a carismu; mnoho tisíc úplně nevinných Ukrajinců bylo oběšeno. Ukrutnosti, jež bylo snášeti Ukrajincům přiveženým do Thalerhofu, nedají se popsati; jsou znamením hanby rakouských dějin; dokazují zároveň, až do jaké míry politické kruhy polské stupňovaly svou národnostní nenávist, nestrachujíce se přivázati

všechen lid ukrajinský na pranýř, aby se tak zbavily nepohodlného politického odpůrce. Důkazem toho jsou rozsudky válečných soudů o ukrajinských občanech, prohlášené na základě nespravedlivých udání Poláků, a vydané často polskými soudci; (na příklad Polák Stanislav Zagorski, jenž dal oběsiti celá sta nevinných sedláků anebo duchovních; více podrobností ve zprávách vídeňského socialistického deníku „Arbeiter-Zeitung"); toho důkazem jsou rovněž svévolná vraždění ukrajinských občanů, jež prováděli vojáci, věřící pomluvám Poláků. Polské kruhy politické nebudou se moci očistiti z těchto zločinů, ačkoli brzo potom samy se staly obětí pronásledování rakouského militarismu. Z toho, co jsme řekli, vyplývá, že nelze se diviti, vidíme-li, že všechen lid ukrajinský je rozhodnut spíše zahynouti, než snášeti panství polské.

Poslanci lidu ukrajinského v Rakousku požadovali neodkladné rozdělení Haliče a spojení všech ukrajinských území ve zvláštní zemi s vlastní ukrajinskou správou. Až do roku 1918 nenapadlo vládě rakouské vyhověti tomu požadavku lidu ukrajinského; naopak byla spíše nakloněna dáti Haliči postavení úplně zvláštní a vydati Ukrajince Polákům a to tím spíše, že dva císaři rakouští toužili silně po polské koruně a hodlali všemi možnými prostředky řešiti pověstnou otázku austro-polskou (to jest spojení Polska s Rakouskem v personální unii), tedy bez ohledu na národ ukrajinský.

Teprve až ke konci r. 1917 a na počátku r. 1918 byly ústřední mocnosti nuceny zabývati se vážněji otázkou ukrajinskou. Z důvodů strategických stalo se naprosto nutným podepsati mír s Ruskem a také v ohledu hospodářském bylo třeba zásobovati se potravinami z Ukrajiny. Carismus v Rusku povalen a ruská revoluce láme všecky řetězy, jimiž Rusko spoutalo národ ukrajinský. Proto Ukrajina se prohlásila samostatnou. Byla hotova podepsati mír, ale žádala, aby přesně bylo dbáno národopisných území ukrajinských na severozápadě (Cholm a Podlesí), jakož aby byla připojena ukrajinská území Haliče a Bukoviny. Takto vidíme první příležitost v dějinách, kde Ukrajina vystupuje jako vlivný činitel a vidíme, že myšlenka sloučení všech území ukrajinských v lidu nezanikla. Ústřední mocnosti uznaly Republiku ukrajinskou ve smlouvě brestské, ale nechtěly postoupiti rakouské území ukrajinské; přece však se zavázaly tajnou smlouvou, že oddělí území ukrajinská od západní Haliče a zřídí zvláštní provincii s veřejnou správou ukrajinskou. Předseda rakouské ministerské rady Seidler podepsal tuto tajnou smlouvu a dal čestné slovo parlamentním zástupcům národa ukrajinského, že splní výhrady tajné smlouvy.

Až do této chvíle ukrajinští poslanci v rakouské říšské radě byli vždy členy oposice, ale každý porozumí, že po uzavření

brestského míru, jenž uznával samostatnost Republiky ukrajinské a po slibu osvobození Ukrajinců od jha polského ukrajinští poslanci musili podporovati Seidlerův kabinet a jelikož tento kabinet byl podporován Němci, bylo logické, že Ukrajinci, podepsavše smlouvu brestskou s Němci, tvořili část vládní majority. Zatím co Poláci po celé desetiletí ba i za války byli spojeni s Němci proti ostatním Slovanům a teprve po míru v Brestu uznali za dobré odchýliti se od této politiky, Ukrajinci vždy byli v oposici proti vládě, proti německým stranám a prohlásili, že jsou hotovi vstoupiti s Němci do vládního kabinetu až tehdy, když samostatnost Ukrajiny byla ústředními mocnostmi uznána a když vláda dala na jevo, že Halič bude rozdělena. Ukrajinští poslanci nehlasovali s Němci než jednou a to tehdy, když se rozhodovalo o nejsvětějších právech národa ukrajinského. Když nástupce Dra Seidlera ministerský předseda Hussarek Ukrajincům oznámil, že nehodlá už rozděliti Halič dle tajné brestské smlouvy, nebylo už možno získati Ukrajince pro věc Němců.

Když se stalo nemožným zabrániti rozvratu ústředních mocností, Karel se pokusil zachrániti život rakouské monarchie manifestem ze dne 16. října 1918, jenž dával všem národům právo ustaviti se v neodvislou státní organisaci na svém osazeném území a pak se státi členem spolkové jednoty. Na základě toho utvořilo se několik národních států, které neměly pražádné chuti tvořiti spolek. Mocnářství bylo ztraceno. Národní shromáždění ukrajinské odhlasovalo 18. října 1918 ve Lvově založení neodvislé ukrajinské republiky na ukrajinských územích Rakousko-Uherska. Dne 15. listopadu 1918 ve schůzi Národní ukrajinské rady ve Lvově nový stát dostal úřední název „Západní lidová ukrajinská republika".

Hned po založení Republiky ukrajinské Poláci zaujali nepřátelské stanovisko. Ukrajinci opírajíce se o onen manifest, požádali rakouskou vládu, aby správa východní Haliče a severní Bukoviny byla jim odevzdána. Vláda rakouská byla příliš slabá, aby mohla provésti ustanovení manifestu ve prospěch Ukrajinců, neboť císař rakouský měl ještě chut na polskou korunu. Proto když se Rakousko sřítilo, Ukrajinci musili užiti vlastní moci, aby místodržitelství ve Lvově jim odevzdalo správu. 1. listopadu 1918 se jim podařilo předejíti Poláky za pomoci ukrajinských vojáků, kteří ve Lvově byli posádkou, odzbrojiti ostatní vojsko a uvázati se ve správní úřady ve Lvově. Poláci se utíkají ke svému starému prostředku, k pomluvám, aby namluvili světu, že převrat ve Lvově nebyl proveden vojáky ukrajinskými, ale četami německými a rakouskými. Toto tvrzení je úplně klamné stejně jako ostatní zprávy, jež rozhlašovali Poláci o tak řečené pomoci Němců při přebírání veřejné

správy ve východní Haliči. Nalézají-li se náhodou v ukrajinském vojsku východní Haliče důstojníci německé národnosti, jsou to ti, kteří až po 1. listopadu 1918 vstoupili dobrovolně do ukrajinského vojska a zvláště ti důstojníci, kteří se narodili ve východní Haliči a náleželi k plukům, v nichž velká většina mužstva byla národnosti ukrajinské. Zdaž Poláci nepustili do světa také tu pověstnou kachnu, že „Ukrajinci nabídli ukrajinskou korunu arcivévodovi Vilémovi Habsburskému?" Tento arcivévoda, který dobrovolně nabídl své služby Národní radě ukrajinské, byl nucen vzdáti se velitelství Ukrajinské legie a uchýliti se do ústraní; jest už dlouho v basiliánském klášteře v Bučači.

Ať si Poláci vymýšlejí, co chtějí, nebudou přece moci popříti faktum, že jakmile byly zlomeny okovy, jimiž rakouský despotismus svázal národ ukrajinský, všechen ukrajinský lid východní Haliče se zdvihl, aby bránil svého území proti Polákům. Ukrajinci chtěli se začátkem listopadu 1918 ujmouti správy svého národního území bez krveprolití. Když je Poláci zbraněmi vypudili ze Lvova a z Přemyšlu a požadovali obnovení své národní svrchovanosti nad všemi ukrajinskými územími v Haliči, nezbylo Ukrajincům nic, než podstoupiti s nimi boj. Ještě nyní oba národy se zuřivě bijí a jest jasno, že Ukrajincům se jedná o to, aby se jednou pro vždycky zbavili toho odporného jha polského. Bylo by vskutku směšno mluviti ještě o „německých intrikách" anebo říkat, že Ukrajinci se bijí pro něco jiného, než pro svoji národní samostatnost.

Události, které se sběhly na území Velké Ukrajiny, jež byla částí starého carství ruského, jsou ještě důležitější než události, které se odehrály na ukrajinském území mocnářství rakousko-uherského. Výkladem jich zakončíme zároveň poslední kapitolu ukrajinských dějin, která jest velmi důležitá, abychom mohli dobře porozuměti dějinnému poslání národa ukrajinského.

Jak jsme již řekli, carské Rusko vstoupilo do války, aby zničilo ukrajinský Piemont v Haliči a v Bukovině a tak zasadilo smrtelnou ránu osvobozovacím snahám národa ukrajinského. Vše bylo již připraveno v době míru, aby se válkou konečně došlo k tomuto cíli.

Nacionalistické kruhy ruské zřídily rusofilskou propagandu, která byla velice rozvětvená v Haliči, v Bukovině a v severních Uhrách, aby připravily ukrajinský lid těchto území na úplné spojení s Ruskem a na odloučení od Rakouska. Vedle toho Rusko použilo na ukrajinských územích v Rusku všech možných prostředků, aby udusilo v zárodku všechno úsilí Ukrajinců o rozvoj národní samostatnosti. Umístilo v celé Ukrajině nacionalistické úředníky ruské, podporovalo nepřetržitý pří-

liv ruské inteligence, podporovalo průmyslové a obchodní kruhy ve velikých ukrajinských městech; přišel tam rovněž veliký počet ruských dělníků, takže nevýznamný počet ukrajinské inteligence byl brzy zaplaven velikou většinou „pravých Rusů", ve všech velikých městech Ukrajiny, zvláště v Kyjevě a v Oděse. Vedle toho jest třeba poznamenati, že často ukrajinská inteligence se spojila s každou organisací, jež chtěla přivoditi pád carismu a tím dáti Rusku nový sociální řád. Na př. v Kyjevě mezi nejlépe organisované sdružení patří „Sto černých", ve službách carismu, ale také revolucionářské organisace ruské, jež čítaly Ukrajince k sobě a v nichž revolucionářské theorie ruských kruhů našly rozšíření mezi ukrajinskou inteligencí. Ukrajinci hráli velikou úlohu v těchto organisacích.

Za války Rusové se starali o to, aby do Ukrajiny bylo posíláno vojsko, jež z největší části se skládalo z vojáků národnosti ruské; naopak zase mnoho pluků ukrajinských bylo přeneseno na území ruské. Je to známé faktum, že v den, kdy vypukla revoluce petrohradská, posádka se skládala hlavně z ukrajinského vojska, které hned po prohlášení revoluce uspořádalo průvod Petrohradem a žádalo samostatnost Ukrajiny.

Všecky ony prostředky nebyly s to, aby zabránily duchu národa ukrajinského bojovati za své osvobození. Dějinné tradice svobodného a neodvislého národa žily vždy ve všech vrstvách obyvatelstva přes všecky násilné prostředky. Je pravda, že tyto myšlenky zrály dlouho v skrytu; ale když prohlášení ruské revoluce zlomilo okovy carismu, celý ukrajinský národ prohlásil svoji samostatnost a nedal na sebe působiti odporem massy ruského obyvatelstva. Všecky společenské třídy se spojily a zvolily v Kyjevě svoji Ústřední radu, jejíž lidoví komisaři si vyžádali na revoluční vládě ruské uznání samostatnosti Ukrajiny.

A uzřeli jsme znovu, že psychologie ruského lidu nemůže se spřáteliti s duchem lidu ukrajinského. Ačkoliv pádem carství a začátkem ruské revoluce pravá demokracie a pravá svoboda nalezly dvéře dokořán otevřeny, ruská revoluční vláda se spokojila zprvu prostě prohlášením svobodomyslných idejí i myšlenky práva sebeurčení národů, ale byla daleka toho, aby schválila nebo vážně pojímala sebeurčení četných národů ruských, zejména v případu ukrajinském. Carism byl rozdrcen, ale duch, jenž byl jeho základem, duch svrchovaného ovládání národů vyšší oligarchickou vrstvou, který spočívaje na dějinných tradicích národa moskevského byl v rozporu s ukrajinskými demokratickým myšlenkami svobody a rovnosti, zůstal nadále a ruský despotismus změnil jenom vývěsní štít. Na místo cara vstoupila nejprve vláda složená z několika členů, jichž řady brzo prořídly. Boj mezi Miljukovem a Kerenským

se skončil ve prospěch Kerenského jenž se ujal diktatury nesen oblíbeností, kterou měl v ruském lidu. Autokrat znova byl tu a nechybělo k diktatuře nic, než že nemohl činiti nároky na vyloučení jiných nebo na všeobecnost, které požívali dřívější carové a následek toho byl, že vyskytli se i jiní diktátoři jako Kornilov, Kaledin atd. Takto ruská revoluce v prvních měsících svého vzniku zvrhla se v závod o moc mezi několika diktátory.

Všichni tito diktátoři shodovali se v tom, že odpírali Ukrajejí národní samostatnost a užili všech možných prostředků, aby ji dále z Petrohradu ovládali a ochromili její snahu po neodvislosti. A tak počal stálý boj mezi revoluční vládou ruskou a Ústřední radou ukrajinskou v Kyjevě, v němž Rada nejenom musila odolávati útokům ruské vlády v Petrohradě a v Moskvě, ale také odrážeti útoky rad vojáků a dělníků v Kyjevě, Oděse, Charkově atd., složených z lidí národnosti ruské. Od té chvíle, kdy se utvořila v Kyjevě Ústřední rada ukrajinská a žádala pro Ukrajinu národní samosprávu, měla hned všechno obyvatelstvo ruské proti sobě. Vše, co bylo původu ruského, potíralo ze všech sil požadavek samostatnosti pro Ukrajinu. Lidová psychologie ruská nesla se jako dříve k ideálu absolutní moci: jen Rusové mohou vládnout — ale jen někteří; všichni ostatní musí poslouchat.

Oceníme-li přesně tyto věci, jsme vskutku udiveni, vidíme-li, co bylo živelných sil v Ukrajině, že v prvním roce ruské revoluce odolala jak nepřátelství ruské vlády, tak neustálým politickým intrikám a povstáním kruhů ruské společnosti. Národ, o němž před krátkým časem se úředně říkalo, že ho není, že jest jen odrůda národa ruského a zároveň veličina, jíž se nemusí dbáti, bez kultury a bez minulosti!

V tomto postavení lid ukrajinský a jeho orgán, Ústřední rada v Kyjevě, nemohli požadovati bezprostřední naprosté odloučení od Ruska a Ústřední rada se nejprve spokojila tím, že získala autonomní správu všech ukrajinských území v Rusku. Čím více se snažila úplně ve skutek uvésti svoji autonomní správu, tím více nacházela při každém kroku překážek, kladených jí ruskou vládou a tím více narážela na skutečná povstání různých kruhů společnosti ruské v Ukrajině. Lid musil uznat, že takto přátelsky není možno dosíci samosprávy Ukrajiny v Rusku; tento náhled brzy tak sevšeobecněl, že vláda ukrajinská v Ústřední radě, složená z přívrženců svobodné federace Ruska a Ukrajiny musila ustoupiti jiné vládě, jež chtěla lidu vštípiti všeobecný národní ideál samostatnosti Ukrajiny bez spojení s Ruskem ba i proti jeho vůli. Volby do ruského ústavodárného shromáždění ukázaly v Ukrajině drtivou většinu revolučních socialistů, kteří žádali úplné odloučení od Ruska a když toto shromáždění, mající dáti Rusku novou ústavu, bylo rozehnáno

bolševiky, Ústřední rada nemohla učiniti nic jiného, než prohlásiti to, čeho chtěla dosíci ústavodárným shromážděním. Takto byla na počátku r. 1918 v Kyjevě prohlášena „Neodvislá republika ukrajinského lidu" a takto se uskutečnilo odloučení Ukrajiny od Ruska.

V Rusku se ujali vlády bolševici s Leninem a Trockym v čele. Dosáhli ihned velké obliby, protože se na rozdíl od dřívějších revolučních vlád prohlásili hotovými uzavříti mír s ústředními mocnostmi. Byl všeobecný náhled v Rusku, že se má skončit tato nešťastná válka, aby každý mohl v klidu užívati plodů revoluce. Bolševici potřebovali míru, aby jejich úsilí vyšlo z boje vítězně. Byli jisti, že veliká část vojska vracejícího se z fronty bude nejlepším materiálem, jenž by posílil komunistickou propagandu. Byli nakloněni, obětovati jim bez výhrady nejenom trosky carismu, ale i všechna zařízení třídy bohatých a vytvořiti z milionů vojáků, patřících k částem armády, jež v nepořádku prchala, budoucí kádry pro režim bolševický. Válkou a revolucí zbědačely miliony vojáků a dělníků a proto, aby získali tyto miliony lidí pro svou věc, bolševici se rozhodli nechati jim volnost, vydati jim třídu bohatých a pak je vřaditi do své rudé gardy.

Bolševici získali bezprostředně moci nad celým Ruskem, protože byli apoštoli míru. Aby dali moderní formu své moci, prohlásili právo sebeurčení národů a v jednáních o mír, jež konali s ústředními mocnostmi, uznali Ukrajince za skutečný autonomní národ a dali Ukrajině její národní svrchovanost, kterou žádala. Uznání těchto práv bylo jen krátkého trvání, neboť brzy vznikly takové rozpory mezi bolševickou vládou a Ukrajinci, že při uzavírání brestské smlouvy nastala otevřená roztržka mezi nimi a že zástupci Ukrajiny v Brestu byli nuceni podepsati mír s Ústředními mocnostmi dříve než bolševická vláda ve jménu Ruska.

Nesmíme ztráceti se zřetele toto: Stejně jako za revoluce první vlády ruské zůstaly věrny dějinným tradicím v organisaci lidu ruského, tak i bolševici jsou stejně pravým stělesněním ducha národa ruského, majícího sklon k panování malé oligarchie a dokonce k slepé poslušnosti lidu. Vedoucí činitelé bolševiků šli ještě dále než jejich předchůdci: začali sníti o panství nad celým světem. Rusko jim už nestačí, proto hlásají internacionalism. Chtějí jako kdysi carismus ve starém Rusku ovládati sami a přímo všechny národy a pro ně právo volného sebeurčení národů jest v tom, že národové bývalého Ruska musí býti přinuceni přijmouti panství a tím svrchovanost ruského bolševictví.

Zkoumáme-li z blízka povahu bolševictví, musíme zpozorovati, že je to výtvor docela ruský. Soustava socialisování

všech výrobních prostředků, jakož i komunismus, které bolševici vepsali do katechismu svého náboženství, vyžadují přísné, absolutní vlády, jež musí míti silnou ruku, aby řídila celý společenský stroj. Je tomu dávno, co se v Rusku připravovala půda pro takový řád, který není možný, než jen neptáme-li se nikoho po jeho mínění. Ukázali jsme již v kapitole II., jak zařízení obecního veřejného vlastnictví, „miru" a dělnická sdružení s bolšákem v čele jsou výplodem zvláštního ducha ruského lidu. Bolševictví dává vyniknouti těmto zřízením tím, že z nich učinilo obecnou zásadu; nelze se tedy diviti, že již během druhého roku bolševická vláda zavedla přísnou organisaci. Docela jako za dob carismu osobní svoboda a rovnost jsou nahraženy zotročením všech jednotlivců, nalézajících se pod vládou oligarchie. Nyní vladaři se jmenují Lenin a Trocky a na místě carovy kamarily jsou rady dělníků, které také jsou slepým nástrojem vladařovým a které zasluhují jistě jména „oligarchie", představujíce třídu velmi málo početnou (dělníci z továren a dílen). Kdežto carismus byl dávno překonán moderními dějinami, bolševictví se zmocnilo nejmodernějších hesel, jež dovedou spojiti všecky nespokojené živly a kde kdo ví, že v Rusku nespokojenost širokých vrstev datuje se od několika staletí a že válkou byla vyvrcholena.

Přes všecku nespokojenost národ ukrajinský neměl příčiny, proč býti bolševickým a to tím spíše, protože bolševictví je výtvor ruský, který je v úplném odporu s duchem lidu ukrajinského. Úplná osobní svoboda, vzájemná rovnost občanů, právo míti na základě demokratickém společnou účast na vládě, to jest, co se shoduje s názorem ukrajinského národa; odtud ten naprostý požadavek zachování a ochrany soukromého majetku. Jen tam, kde dějiny vytvořily stav protiprávní, odňavše rolníkům statek se vším všudy a darovavše jej výsadní třídě velkostatkářů, vyžaduje ukrajinský národ vrácení těchto statků rolníkům za přiměřené odškodnění. Tyto požadavky nemají nic společného s bolševickým komunismem.

Naopak: studujeme-li bez předsudků historii dvou posledních let války, pozorujeme, že jest takový rozpor mezi ruským bolševictvím a způsobem chápání lidu ukrajinského, že nastává srážka zcela důsledně vždy, když bolševictví se snaží učiniti z ukrajinského lidu svého poddaného.

Už před uzavřením brestského míru neukázněné tlupy ruského vojska se valem vracely z fronty; našly ve velkých městech ruské rady dělníků a vojáků a takto se spojili „všichni opravdoví Rusové," aby odňali Ukrajině její samostatnost. Ukrajinská vláda neměla žádného národního vojska a byla uvedena do takového nebezpečí vpádem prchajících vojsk bolševických, že musila žádati o ochranu Ústřední mocnosti, s nimiž

uzavřela mír. (Jest pravda, že dohoda se pokusila ještě před uzavřením brestského míru pohnouti Ukrajince, aby pokračovali ve válce; ale nebylo možno pokračovati ve válce proti vůli lidu a tudíž vláda ukrajinská byla nucena vyjednávati o mír s ústředními mocnostmi a podepsati brestskou smlouvu). Bolševická propaganda, do které se „skuteční Rusové" pustili, začala býti nebezpečnou pro zemi, jelikož bolševici užili všech možných agitačních prostředků a slibovali vše možné sedlákům, aby je získali pro svoji ruskou věc. Tu musila Ústřední rada kyjevská poskytnouti ukrajinským zemědělcům naději na velmi obsáhlou agrární reformu na útraty velkostatkářů, aby takto mohla učiniti přítrž bolševickému hnutí.

Vojsko německé zahnalo bolševiky z Ukrajiny a pustilo se brzo do docela falešné politiky proti ukrajinskému lidu. Ústřední rada byla svržena a zřízena diktatura pod německým protektorátem. Velkostatkář jménem Skoropadský (zároveň švakr německého generála Eichhorna) byl jmenován hetmanem a začal vládnouti, jsa podporován německým vojskem a ruskými utiskovateli. Všechen ukrajinský lid stal se mu nepřítelem.

Když německé vojsko musilo po vítězství dohody opustiti Ukrajinu a když hetman chtěl vydati ukrajinský stát Rusku, byl konec Skoropadskému a jeho vládě; všechen lid se pozdvihl a on musil ustoupiti. Lidová, samosprávná, neodvislá ukrajinská republika byla prohlášena po druhé v staré ruské Ukrajině. Od dobytí Kyjeva ukrajinským vojskem vedeným Petljurou národ ukrajinský znovu má autonomii na bývalých ruských územích.

Dříve než toto se stalo, vyvolaly události válečné v bývalém mocnářství rakousko-uherském založení nových národních států, mezi jinými Západní lidové ukrajinské republiky. Když byla tato prohlášena, hetman Skoropadský, jenž, jak jsme o tom už mluvili, vládl za pomoci německého vojska proti vůli lidu, byl ještě v čele kyjevské vlády. V této době Západní republika ukrajinská nemohla se spojiti s vládou Skoropadského. V okamžiku, kdy v Kyjevě byl svržen režim, jenž nejvíce se příčil lidu, znovu se zrodila myšlenka spojení všech území ukrajinských a toto spojení bylo slavnostně prohlášeno 3. ledna 1919 v Stanislavi. Ukrajinské direktorium v Kyjevě posílilo toto spojení 21. ledna 1919 slavnostním prohlášením spojení všech území ukrajinských ve Velkou lidovou ukrajinskou republiku.

Hned jakmile německé vojsko opustilo Ukrajinu a ukrajinské obsadilo Kyjev, ruští bolševici znovu se objevili se svou propagandou i svými dobyvačnými plány. Bylo jim snadno vtrhnouti do Ukrajiny, jelikož velká ukrajinská města mají

ještě velikou ruskou většinu a jelikož donští kozáci, jakož i mnoho horníků z pánve donecké straní bolševictví. Bolševická vláda ruská poskytuje jim velké peněžní prostředky a přímo dostávají od Ruska pomoc.

Ukrajinské direktorium jest ve stavu válečném s ruskými bolševiky. Nařídilo nové odvody v Ukrajině a sbírání vojska postupuje uspokojivě. Vláda ukrajinská je přesvědčena, že bude musiti pokračovati až do konce ve válce s bolševiky, protože jen oni nyní ohrožují ukrajinskou samostatnost.

Jest to klam, chtějí-li protivníci neodvislosti ukrajinské dokázati, že ukrajinský lid je bolševický a že nelze k němu míti důvěry, třebaže bojuje proti bolševikům. Taková tvrzení jsou tendenční a dokazují úplnou neznalost poměrů.

Ukázali jsme již, že ukrajinský lid zamítá bolševictví jako způsob vlády a nemůže se s ním shodnouti. Třebaže je nutno bojovati proti bolševictví, agrární reforma zřejmě jest conditio sine qua non ukrajinské ústavy. Ukrajinská formule neznačí socialisaci půdy i statků, ale jejich znárodnění. Poslední sjezd ukrajinských rolníků a dělníků, konaný v minulém lednu, usnesl se zachovati soukromé vlastnictví, ale požadoval, aby stát vykoupil statky velkostatkářů a rozdělil je mezi rolníky za přiměřenou cenu, kterou by tito státu zaplatili. Když agitace bolševická byla v začátcích, vyskytlo se mezi tak zvanými ukrajinskými sedláky něco přívrženců idejí bolševických; to bylo tím, že mnoho sedláků neporozumělo z počátku rozdílu, který je mezi sespolečenštěním a znárodněním. Není už žádné pochyby po posledním sjezdu ruských sedláků a dělníků, že rolníci ukrajinští odmítají pevně bolševický princip socialisace.

Ruské bolševictví není nebezpečím jen pro Ukrajinu, ale též pro celou Evropu, nejen protože užívá nejoblíbenějších hesel, jež vznikla z poměrů způsobených válečnou psychosou a jež se mohou snadno rozšířiti všude jako nakažlivá nemoc, ale též proto, že prohlašuje na troskách osobní svobody a rovnosti a na místě pravé demokracie vládu jedné třídy, jež chce panovati a chce, aby vše ostatní se jí podřídilo. Zdá se, že evropská kultura je ohrožena ve svých nesmírných pokladech ducha a vzdělanosti. Proto toto nebezpečí musí být ohraničeno, aby se nezvrhlo v chronickou nemoc. Ať si národ ruský ponechá bolševictví do té míry, jež odpovídá jeho způsobu chápání, ale ať se bolševictví omezí na tento národ!

Není než národ ukrajinský, jenž by mohl vykonati toto ohraničení. Protože je nejbližším sousedem Rusů, jedině Ukrajinec může zabrániti, aby okruh vlivů bolševických nezasáhl ostatní Evropu a aby se tam tyto vlivy hluboce nezakořenily. Zastaví-li národ ukrajinský bolševictví, toto se nemůže obje-

viti v Evropě než na krátký čas a jen náhodně; Ukrajina je hrází mezi východem a západem.

Ukrajinci první jsou povoláni konati toto poslání, neboť, jak řečeno, tím chrání svoji samostatnost. Celá staletí Ukrajina musila se bránit proti nájezdným válkám Mongolů, Tatarů a Turků a tím si získala veliké zásluhy v dějinách evropské kultury. Ještě dnes je hotova konati toto poslání proti bolševictví, ale žádá za to, aby byla poctivě podporována a připuštěna do spolku evropských národů.

IV. Ukrajinské území.

Od nejdávnějších dob v dějinách ukrajinský národ byl rozšířen veskrze a zcela na těchže územích jako dnes. Tak v desátém století, za vlády velkovévody Vladimíra Velikého, hranice starého státu kyjevského byly téměř tytéž, které tvoří dnes národopisnou mez souvislých území, patřících národu ukrajinskému. Můžeme tedy důvodně tvrditi, že nynější území ukrajinské není narýsováno jen dějinami, ale i národopisem, že tedy území požadované Ukrajinci jest ve svých hlavních rysech historickým i ethnografickým. Ježto dnes dbáme zásady ethnografické (viz kap. I.), pozorujeme ovšem, srovnávajíce staré ukrajinské hranice, malou úchylku na západě; naproti tomu značné vybočení na východě. Tak první hranice území ukrajinského prostíraly se na západě až k Visloku, ba dosahovaly až k Visloce, přítoku Visly, kdežto dnes nepřekračují téměř Sanu — jiného přítoku Visly, nehledíme-li k území Lemků v Karpatech, jež se táhne daleko k západu. Ale s druhé strany Ukrajinci se šířili víc a více na východ, takže dosáhli ve velkých masách Volhy a jezera Kaspického.

Nehledíme-li k tomuto vývoji národopisnému, musíme konstatovati, že území ukrajinské nemělo snahy rozšířiti se na útraty jiných; ukrajinský národ nehledal ani výbojů ani anexí, naopak sám se stal obětí cizích výbojů a zůstal rozdělen po několik století mezi dva státy: Polsko a Rusko (viz kap. III.). Následek toho jest, že národ ukrajinský je jen výjimečně zastoupen tu a tam na územích cizích a to jenom silou přirozeného postupu, kdežto bývalí dobyvatelé měli často příležitost, nahraditi na území ukrajinském svými vlastními osadami původní osady národa ukrajinského. Ve velikých městech, jakož i tu

a tam na venkově souvislého ukrajinského území nalézáme obyvatelstvo smíšené, složené z různých národností a někdy dosti vysoké procento národnosti polské či ruské. Tento stav se vysvětluje jednak úplně dějinami až do dnešní doby (viz kap. III.), jednak nemůže to míti nějaký vliv na souvislé území ukrajinské — zvláště skutečné kolonie cizích národů, jež se tu nacházejí — nýbrž prostě jest považovati tyto kolonie za ostrovy ve velkém moři ukrajinském.

Byla by to tedy velká nespravedlnost, kdyby mírová konference svolila dáti Polákům nebo Rusům právo na celé území ukrajinské nebo i na jeho část, protože Poláci nebo Rusové dokazují, že mají na území ukrajinském tu a tam velké procento národnosti polské nebo ruské. Duch moderní doby nepřeje výbojům nebo výlučním anexím, jelikož právo sebeurčení národů je s nimi neslučitelné. Německo musí napraviti křivdu spáchanou anexí Elsaska a Lotrinska; a tak všechny výlučné výboje musí býti napraveny a každé území, jež v dějinách výboji bylo podrobeno panství cizích národů, musí znovu připadnouti své staré národnosti, které patřila. Jelikož ostrovy polské nebo ruské na území ukrajinském jsou jen výsledkem starých výbojů Ruska nebo Polska, ani jedna ani druhá země nemůže z tohoto důvodu uplatňovati jakýkoliv nárok na území ukrajinské. Tak mizí důvod tak často hlásaný Poláky, protože jisté procento polské národnosti bydlí na ukrajinském území, musí pro sebe požadovati aspoň tolik ukrajinského území, jaký je poměrný počet polské národnosti na celém ukrajinském území.

Poláci zásadně jdou ještě mnohem dále ve svých požadavcích. Osobují si právo na celou Halič, tedy také na Halič východní, na gubernii Cholm, Podlesí a část Volyňska.

Srovnejme obyvatelstvo na těch územích!

A. Počněme Haliči.

Všichni učenci vědí velmi dobře, že všude na zeměkouli, kde jeden národ ovládá druhý, národnostní statistika kloní se vždy ve prospěch národnosti vládnoucí. Jelikož před válkou národ ukrajinský byl pod panstvím cizích mocí ve všech částech svého národního území, jest jasno, že v úřední statistice počet ukrajinské národnosti vždy byl zmenšován. Je tomu tak stejně v Rusku, Bukovině, Uhrách i v Haliči.

V Haliči záleželo Polákům především na tom, aby pomocí své správy, zabývající se sčítáním lidu, dostali většinu v celé Haliči. S tím byli brzo hotovi. Ale ježto politické boje mezi Poláky a Ukrajinci se omezovaly víc a více na Halič východní, Poláci vší silou se snažili při každém sčítání zmenšiti velikou většinu ukrajinskou ve východní Haliči, takže během doby různým falšováním úřední statistika vykazovala počet Poláků téměř stejný jako Ukrajinců.

Aby toho dosáhli užili různých prostředků.

Nejprve se stalo jejich vlivem ve vládních úřadech rakouských, že v úředních statistikách Halič byla vždy představována jako jednotné správní území a tím bylo znemožněno cizinci viděti na první pohled, že ve východní Haliči nemají velké většiny Poláci, ale Ukrajinci.

Vedle toho Poláci využili okolnosti, že úřední statistika neměla rubriky pro „národnost", ale jen pro „obcovací řeč" a že tedy brali v úvahu čísla ve sloupci obcovací řeči. „Jelikož jazyk hebrejský nebyl uznán za „obcovací řeč", haličtí Židé byli nuceni přiznati buď jazyk polský, nebo ukrajinský, nebo i německý, a to byli až na málo výjimek nuceni polskou správou, ať chtěli nebo ne, přiznati polštinu jako svou řeč obcovací. Co se týče obyvatel jiné národnosti než polské, zvláště Ukrajinců, dbalo se o to, aby za „Poláky" byly počítány všechny vrstvy obyvatelstva nějak odvislé. Každý téměř Ukrajinec náboženství římsko-katolického byl pokládán za Poláka, třebaže byl Ukrajincem nejenom svojí řečí mateřskou, ale i původem. Také mnozí Němci katolíci byli zapsáni jako „Poláci".

Konečně provádění sčítání v Haliči bylo takové, že usnadňovalo podvody krok za krokem., Předpis ustanovoval, že sčítání na venkově mají vykonávati obecní úředníci, okresní hejtman byl pověřen kontrolou; stávalo se tedy, že do obcí, jež měly ukrajinskou většinu obyvatelstva, polský hejtman posílal zvláštní politické komisaře polské národnosti, kteří bez ohledů zapisovali Ukrajince do rubriky „Polák". Na pozemcích velkostatků velkostatkáři měli udati národnost svých zaměstnanců; jelikož tito velkostatkáři byli z největší části Poláci, shledáváme v jejich udáních největší možné nesprávnosti ve prospěch „Poláků". Ve velkých městech zavedeny byly sčítací listiny, jež měly býti vyplňovány hlavou rodiny. Ani služebnictvo, ani podnájemníci tam nezapisovali sami svých udání; hlava rodiny to činila sama. Takto ve velikých městech vyskytly se velmi často největší nesprávnosti, ovšem ve prospěch vládnoucích, to jest národnosti polské.

Že úřední statistika „obcovací řeči" naprosto nestačí k tomu, aby objasnila poměry mezi obyvatelstvem polským a ukrajinským, dokážeme, seřadíme-li výsledky vědeckých počítání dle methody národopisné z let 1840 a 1850 a srovnáme je s výsledky úředních statistik sčítání, jež se konala později, jakož i přehlédneme-li úřední sčítání a porovnáme jedno s druhým.

Tři první počítání dle methody národopisné, jež vyřazují Židy jako zvláštní národnost, udávají pro Halič tyto výsledky:

TABULKA I.

Počítání ethnografické.

Roky sčítání	Ukrajinců %	Poláků %	Němců %	Židů %
1846	50·1	40·9	2·—	6·9
1851	50·1	40·9	2·—	6·9
1857	46·—	42·—	2·5	9·4

Z toho vidíme, že první počítání národopisná (1846, 1851), vykonaná v Haliči bez vlivu polské správy, dávají Ukrajincům absolutní většinu v celé Haliči, tedy počítaje v to jak Halič východní tak i západní. Až při třetím počítání r. 1857 jest většina Ukrajinců v Haliči jen relativní.

Roku 1869 methoda sethnografická nahražena v úředních statistikách sčítáním osobním. Druhé sčítání r. 1880 obsahuje rubriku „obcovací řeč", v níž Židé jsou počítáni do obcovací řeči polské, ukrajinské nebo německé, většina ovšem do obcovací řeči polské, takže tato bezprostředně dosahuje v Haliči absolutní většiny.

TABULKA II.

Úřední statistika dle „obcovací řeči".

Roky sčítání	Ukrajinců %	Poláků %	Němců %
1880	42·9	51·5	5·5
1890	43·1	53·3	3·5
1900	42·2	54·8	2·9
1910	40·2	58·5	1·1

Je nesnadno srovnávati mezi sebou ty dvě tabulky, protože Židé jsou na první vyřazeni a počítáni jako zvláštní národnost a na druhé jsou rozděleni mezi Ukrajince, Poláky nebo Němce. Pro třetí ethnografické sčítání z r. 1850 ethnograf Ficker stanovil výpočet, v němž přidělil Židy, každému národu v Haliči dle poměru území, jež obývají. Tento výpočet podává tyto výsledky:

Ukrajinci (se Židy) 50.14%
Poláci („ „) 47.07%
Němci („ „) 2.72%

Jenom za pomoci těchto čísel můžeme začíti srovnávat výsledky úředních statistik počínaje r. 1880. Činíme-li toto

srovnání, pozorujeme, že mezi r. 1857 a 1880 počet Ukrajinců prý klesl z 50.14% na 42.9%, kdežto v tomtéž období počet Poláků prý vzrostl z 47.07% na 51.5% a počet Němců z 2.72% na 5.5%.

Tyto výsledky sčítání z r. 1880 zdají se tím více podivnými, zdůrazníme-li, že od r. 1869, roku, kdy se prvně sčítalo, až do r. 1880 počet římských katolíků vykazuje vzrůst o 7.92%, vzrůst řeckých sjednocených katolíků v stejné době 8.75%. Jest velmi známé faktum, že Ukrajinci v Haliči náležejí skoro všichni k sjednocenému vyznání řeckokatolickému, kdežto Poláci skoro všichni vyznání římsko katolickému. Jak to tedy statistika vyznání jeví zarážející protivu k statistice řeči obcovací. Aby vynikla pravá cena druhé tabulky, musíme se obrátiti k statistice vyznání.

Roku 1869	bylo o	193.233		římských katolíků více než řeckých katolíků sjednocených.
,, 1880	,,	,, 198.569		
,, 1890	,,	,, 208.822		
,, 1900	,,	,, 236.808		

Vyjádřen v procentech, přírůstek řeckých sjednocených katolíků byl od r. 1869 do 1880 o 0.83% vyšší než přírůstek římských katolíků; naopak od 1880 do 1890 přírůstek řeckých sjednocených katolíků je o 0.01% a od 1890 do 1900 o 0.1% menší, než římských katolíků.

Srovnáme-li nyní procentovou míru obcovací řeči, shledáme, že r. 1890 přírůstek obcovací řeči polské dosahuje výše asi 15%, kdežto ukrajinské nepřesahuje téměř 10%. Od 1890 do 1900 obcovací řeč polská rozmnoží se o více než 13%; užívání ukrajinštiny jako jazyka obcovacího dosahuje výše jen 9%.

Tento ohromný rozdíl mezi výsledkem řeči obcovací a vyznání v úředních statistikách možno vysvětliti jen nesprávností udání. Dnes už vůbec nevidíme, co dříve bylo dosti obvyklé, aby některé osoby vyznání řeckého sjednoceného přiznaly národnost polskou z ohledu na svůj život veřejný nebo soukromý. Naopak: národnostní tábory v Haliči se od sebe oddělily v posledních desetiletích tolik, že odrodilci, kteří chtěli zapříti svoji národnost ukrajinskou, měli také odvahu přejíti od řeckého vyznání sjednoceného k vyznání římsko-katolickému, takže můžeme otevřeně říci, že typ „gente Rutheni natione Poloni" úplně vymizel; proto každý, kdo zná poměry, nebude na pochybách, že „Ukrajinec gente Ruthenus, natione Polonus", autor článku „Polsko, Ukrajina a Litva", uveřejněného v „Tempsu" 1. února 1919, je čistokrevný Polák, s polským způsobem myšlení národa vznešeného (viz kap. II.), jenž už před dlouhou dobou vyměnil náboženství řeckokatolické za římskokatolické, nebo který nikdy neznal náboženství řeckokatolického. V kaž-

dém případě je jisto, že dnes by marně hledal druhého Ukrajince, jenž by mohl býti představitelem myšlenek, jež vykládá.

Abychom jasně a přesně ukázali „methodu" falšování sčítání v Haliči, stačí dáti jeden příklad.

Sčítání r. 1880 pro město Lvov udává tyto číslice:

1. dle vyznání:

katolíci římští	58.602
katolíci řečtí	17.496
židé	30.961

2. dle obcovací řeči:

Poláci	91.870
Ukrajinci	6.277
Němci	8.911

Budeme-li kombinovati tyto číslice vespolek, uvidíme, jak se dospělo čísla 91.870 Poláků pro město Lvov.

Především vezmeme počet římských katolíků	58.602
od něho odečteme Němce	8.911
Zůstane úhrn A	49.691
Od počtu řeckých katolíků	17.496
odečteme Ukrajince	6.277
Máme úhrn B	11.219
konečně počítejme Židy jako úhrn C	30.961

Sečteme nyní ty tři úhrny a shledáme: A+B+C

A	49.691
B	11.219
C	30.961
Úhrnem	91.871

tedy táž číslice, jako počet „Poláků" ve statistice.

Způsob, jakým si vedli, byl bezpochyby tento: Odpočítali od římských katolíků Němce, potom přidali Židy a ještě dvě třetiny osob vyznání řeckokatolického a tak rozmnožili počet „Poláků". Toto počínání se opakuje mutatis mutandis ve sčítáních všech velikých měst. Jest jasno a jisto, že takové počínání nemůže nám dáti přesnou číslici početných rozdílů, které jsou mezi Poláky a Ukrajinci.

Musíme tedy použíti jiného prostředku, abychom se co možno nejvíce přiblížili pravdě.

Jelikož je nemožno použíti statistiky „řeči obcovací", aby se určily národnosti, „úřední statistika vyznání" nám podává známku daleko jistější, abychom mohli posouditi pravý číselný

poměr Poláků a Ukrajinců. Je faktum, že národ ukrajinský v Haliči náleží řeckému náboženství sjednocenému od nejdávnějších dob, kdežto Poláci patří hlavně náboženství římskokatolickému.

Přirozeně jest nutno, učiniti v tom některé opravy, jež dlužno učiniti spíše na úkor Poláků než Ukrajinců. Vskutku v Haliči je daleko více římskokatolických Ukrajinců, než řeckokatolických Poláků. To je tím, že kněžstvo římskokatolické v Haliči dělá daleko větší propagandu mezi obyvatelstvem ukrajinským a že zřídka nový žák náboženství římskokatolického vzdá se své národnosti a přijme národnost polskou. Řekli jsme již dříve, že v poslední době nebylo už nových vyznavačů náboženství řeckokatolického, jež bychom mohli čítati za „Poláky". Z celkového počtu haličských římských katolíků nutno ještě vypustiti každého Němce vyznání římskokatolického. A pak tato statistika vyznání není ještě bezvadná a shledáme se v ní někdy s velkými chybami, zvláště v posledních desítiletích, kdy falšování statistiky obcovací řeči vzrostlo do takových rozměrů, protože snaha zmenšiti počet řeckých katolíků, anebo je počítati docela nesprávně, ovládá nesporně sčítací orgány.

Nehledíme-li k tomu všemu, statistika vyznání přes své nedostatky je jediný úřední základ, od něhož musíme vyjíti, abychom měli co možná přesnou představu o poměrném počtu Poláků a Ukrajinců. Abychom toho dosáhli, nesmíme se omeziti jen na všeobecné výsledky sčítání, ale musíme při tomto zkoumání vzíti v úvahu poměrná čísla v každé obci. Za východiště vezmeme sčítání z r. 1900, protože jen pro toto sčítání máme po ruce zvláštní seznam obcí Haliče a Bukoviny a nemáme takového pro sčítání z r. 1910. A také proto jest dáti přednost výsledkům sčítání z r. 1900, že můžeme užíti jen sčítání z r. 1897 pro ukrajinská území v Rusku, z čehož můžeme vyvozovati srovnání nesporně snadněji, než kdybychom byli užili pro Halič výsledků sčítání z r. 1910.

Podáme tuto přehled statistiky vyznání dle sčítání z r. 1900, při čemž jsme použili jen v některých případech jiných statistických údajů. Omezíme se tu na národní území ukrajinské.

Abychom neunavovali čtenáře, udáme jen krátce hlavní směrnice, nezdržujíce se přesným popisem hranic.

Ukrajinské národní území zahrnuje především celou východní Halič až k Sanu; na západ od Sanu na levém jeho břehu asi uprostřed i v dolní části jeho toku připojuje se k tomu několik obcí; směrem k jihu všecky obce okresů Dobromil a Lísko patří taktéž k jednotnému území ukrajinskému. K tomu se připojuje na jihozápadě dlouhý pás ukrajinského území podél řetězu Karpat až k poslední obci ukrajinské jménem Šlachtova

v politickém okresu Nowy Targ. Národopisné hranice překračují tu několik obcí a neshodují se s hranicemi politických okresů.

Rozloha činí 55.300 km². Ukrajinci bydlí v 59 okresích nebo částech okresů jednotného národního území.

Nehledíme-li prozatím k městu Lvovu a okolí, Ukrajinci mají ve všech těch okresích nebo částech okresů absolutní většinu. Ve Lvově (městě) měli menšinu 18.3%, ve Lvově (okolí) 49.3%.

Celkem není než 17 okresů nebo části okresů, kde Poláci tvoří více než 25procentní menšinu. Jsou to tyto okresy:

Sanok (část)	1098.2	30.0%	Poláků
Brzozow (část)	95.2	31.4%	,,
Přemyšl (část)	939.1	30.8%	,,
Jaroslav (část)	861.2	27.1%	,,
Cieszanow	1136.2	32.7%	,,
Moseiska	754.6	29.8%	,,
Sambor	948.1	27.2%	,,
Rudki	703.0	25.3%	,,
Brzezany	1161.9	27.0%	,,
Podhajce	1060.0	27.5%	,,
Buczacz	1192.7	27.6%	,,
Czortkow	694.2	25.0%	,,
Husiatyn	872.9	26.3%	,,
Trembowla	697.3	37.7%	,,
Skalat	917.0	33.6%	,,
Tarnopol	1164.0	29.5%	,,
Zbaraz	739.6	30.4%	,,

V ostatních okresech nebo jich částech počet Poláků kolísá mezi 1.1%, 4.4% až 23.9%.

Celé jednotné území ukrajinské má v 59 okresech nebo jich částech 3759 obcí, z nichž 352 se Lvovem (městem) mají většinu polskou. Němci jsou ve většině v 77 obcích, Židé v 43 obcích. Kromě toho jest 114 obcí, kde Židé, Poláci a Ukrajinci soutěží, kde však žádná tato národnost nemá absolutní většiny; v 71 obci mají Ukrajinci relativní většinu vůči Polákům.

V Haliči jsou Ukrajinci v absolutní většině v 3173 obcích ze 3759, z nichž se skládá celé území ukrajinské.

Všecky tyto číslice, vzaté ze statistiky vyznání sčítání r. 1900, přes veliké procento obyvatelstva polského zejména v okolí Lvova a v haličském Podolí, dokazují dostatečně, že ukrajinské území ici tvoří národopisný jednolitý celek.

Poláci se přirozeně opírají o sčítání z r. 1910, ale o úřední statistiku obcovací řeči. (Řekli jsme už dříve, proč Ukrajinci odmítají tento způsob statistiky. Musí se stavěti proti sčítání z r. 1910 pro násilí, jež při tomto sčítání byla páchána na ukra-

jinském obyvatelstvu, o čemž se můžeme přesvědčiti, čteme-li protokoly rakouské poslanecké sněmovny, zvláště četné interpelace ukrajinských poslanců.). Dle výsledků statistiky obcovací řeči z r. 1910 5 okresů východohaličských má polskou většinu.

TABULKA III.

Řeč obcovací dle sčítání r. 1910.

Okresy	Ukrajinců %	Poláků %	Němců %
Lvov (okolí)	36·6	61·6	1·8
Přemyšl	41·6	52·2	2·2
Skalat	47·7	52·—	0·3
Tarnopol	48·—	51·4	0·4
Trembowla	48·—	51·7	0·1

Dle sčítání z r. 1880 ve všech těchto okresech měla absolutní většinu obcovací řeč ukrajinská. Okres Skalat objevuje se ve sčítání r. 1890 poprvé s 49.8% obcovací řeči polské proti 48.5% obcovací řeči ukrajinské. Roku 1900 obraz se mění. Okres Skalat má znovu menšinu polské řeči obcovací, kdežto Lvov (okolí) vykazuje malou většinu ve prospěch obcovací řeči polské. Těchto pět jmenovaných okresů jeví náhle ve sčítání 1910 většinu řeči polské.

Nesnáz celé věci je v tom, že statistika vyznání z r. 1910 nám dává docela jiný výsledek, jenž ruší úplně cenu čísel obcovací řeči (tabulka III.). Číslice pro tyto okresy, jsou tyto:

TABULKA IV.

Statistika vyznání dle sčítání r. 1910.

Okresy	Katolíků		Židů %
	řeckých %	římských %	
Lvov (okolí)	45·9	43·4	8·7
Přemyšl	50·—	35·8	14·1
Skalat	50·3	36·6	13·2
Tarnopol	53·5	32·5	13·9
Trembowla	51·5	39·4	9·—

Bylo by jistě velmi odvážné chtít souditi na základě těchto čísel, že Poláci jsou ve většině ve jmenovaných okresech. Ve skutečnosti číselný poměr bude ještě více ve prospěch Ukrajinců, pomyslíme-li, že polské správní orgány učinily vše možné, aby zmenšily počet řeckých katolíků ve statistice vyznání.

Tyto číslice ukazují nám jasně, že není tak zvané polské většiny v těchto okresech.

Zbývá ještě město Lvov. Dle statistiky náboženství mělo by také ono 51procentní polskou většinu. Přihlédneme-li blíže, shledáme, že tato většina není skutečná, ale zdánlivá. Dle sčítání r. 1900 město Lvov vykazuje tyto číslice:

Všeho obyvatelstva	159.877.	
Katolíků římských	82.828	= 51.0%
„ řeckých	29.327	= 18.3%
Židů	44.258	= 28.5%
jiných	3.464	= 2.2%

Statistika řeči obcovací:

Jazyk polský	120.634
„ ukrajinský	15.159
„ německý	20.409

Ve statistice vyznání zaneseny byly do rubriky „jiní" osoby náboženství protestantského. Jsou-li to všichni Němci, nezmýlíme se, čítáme-li, že větší polovina Němců jsou náboženství římskokatolického. Připustíme-li také — což je velmi málo pravděpodobné — že 5000 Židů se ve Lvově dalo zapsat do rubriky obcovací řeči německé dostaneme 11.935 těch, kteří se přihlásili jako Němci a patří k náboženství římskokatolickému. Odečteme-li nyní těch 11.935 od počtu římských katolíků 82.828, nezůstane Polákům než 70.893 obyvatel, kteří u srovnání s celkovým obyvatelstvem nepředstavují více než 44.3%,

Nepřesnost úředních statistik přiměla ukrajinské učence. že se pustili do kritiky, jež měla přesvědčující výsledky. Profesor lvovské university Tomašivsky podnikl takovou práci a přezkoumav všechen příslušný materiál, podává nám tyto číslice pro ukrajinské území v Haliči:

Obyvatelstva celkem (1910)	5,200.000	
Ukrajinců	3,850.000	74%
Poláků	630.000	12%
Němců	65.000	1%
Židů	640.000	12%

Tyto číslice nám ovšem ukazují, že východní Halič není ukrajinským územím tak čistým, jako departementy ve Francii s drtivou většinou Francouzů; ale zároveň svědčí, že usedlé

obyvatelstvo nemá tu méně procent, než mnohé jiná území na př. ruské Polsko.

Dříve než budeme mluviti o ukrajinském území vně hranic staré Haliče, musíme čeliti novým požadavkům Poláků. Poslední dobou Poláci tvrdí, že hranice jejich národního území táhne se až k čáře, jmenované dle přítoku Visly řeky Bugu a začínající u jejího pramene. Tato mez není ani historická ani národopisná. Není historická, protože neměla nikdy žádné úlohy v dějinách; není ani národopisná, poněvadž zabírá více než dvě třetiny národního území ukrajinského v Haliči; konečně není ani zeměpisná, poněvadž jen na severovýchodě se dotýká řeky Bugu a vznáší se ve vzduchu až konečně dosáhne Karpat. Poláci vypichují čáru řeky Bugu jen proto, aby jednak měli spojení pro svoje stejně neodůvodněné požadavky na celé území cholmské v Ruském Polsku a jednak aby se zmocnili města Lvova a okolí, jakož i ukrajinského území petrolejových ložisek v Drohobyči. Tyto imperialistické choutky, jak jsme řekli, nedají se odůvodnit.

B. Území ukrajinské směrem k severu, kde řeka San dříve než ústí do Visly, se poprvé dotýká hranice mezi Haličí a Ruským Polskem, prostírá se už na území starého carství ruského a první země, ke které se musí bráti zřetel jako k národnímu území ukrajinskému, je území cholmské a území jižně a východně od Cholmska, Volyň.

Zde se setkáváme s úřední statistikou ruskou. Budeme bráti zřetel na ruské sčítání z r. 1897. Ukrajinci jsou tam úředně označeni jménem „Malorusi". Jelikož toto sčítání bylo provedeno ruskými úředními kruhy, které nebyly příznivy Ukrajincům a jelikož pro nestejnou inteligenci a ještě více nestejnou činnost orgánů sčítajících bylo jen zřídka možno docíliti objektivních, přesných a úplně jistých výsledků, je snadno dokázati jen povrchním kritickým zkoumáním, že při sčítání r. 1897 zmenšen byl značnou měrou počet Ukrajinců ve prospěch Rusů (Velkorusů). Největší podvody byly spáchány ve velikých městech.

Jelikož v Rusku čítají se skoro všichni Rusové i Ukrajinci za příslušníky téhož vyznání, je nemožno najíti značku, o kterou bychom se opřeli, abychom určili národnost, jako jsme to dělali při statistice Haliče. Úřední Rusko nezná vyznání řeckokatolického sjednoceného, které vždycky přisuzujeme Ukrajincům haličským. Carství ruské vyhladilo všechny stopy vyznání řeckokatolického sjednoceného a nikde nezůstává než vyznání pravoslavné, jež vládne stejně mezi Rusy, jako Ukrajinci. Poláci v Rusku uchovali si svoje římskokatolické náboženství. Nezbývá nám tedy než vzíti úřední statistiku národností z r. 1897 s jistými výhradami.

Avšak poměry náboženské jsou veliké důležitosti právě co se týče Cholmska.

Území Cholmské bylo v ohledu historickém velmi úzce spojeno s ukrajinskou Haličí. Tvořilo za Romanovců až do 14. století podstatnou část království haličsko-volyňského. Ačkoliv bylo velmi brzo podrobeno panství polskému, přes to zachovalo čistý svůj národopisný ráz jako území ukrajinské přes vlivy živlů polských a náboženství římskokatolického. Hlavní masy lidu ukrajinského zůstaly cizí snaze popolšťovací; ale když za vlády polské církev řecká sjednotila se s Římem, největší část ukrajinského obyvatelstva v území cholmském stejně jako v Haliči přijala sjednocené vyznání řecké. Po dělení Polska území cholmské bylo podrobeno panství ruskému a jak jsme řekli dříve, Rusko nechtělo uznati vyznání řeckého sjednoceného. Tu počala na cholmském území náboženská pronásledování a výsledek toho byl, že velká část ukrajinského obyvatelstva přinucena byla Rusy přijmouti náboženství pravoslavné. Naproti tomu jen velice nepatrná část přešla k náboženství římskokatolickému vlivem polského kněžstva, které zahájilo velikou propagandu. Přes to vše většina Ukrajinců, kteří přijali náboženství římskokatolické, zůstala věrna svým národním tradicím a je to od Poláků uchvatitelství, chtějí-li počítati k národnosti polské usedlé obyvatelstvo Cholmska, které tu a tam přijalo náboženství římskokatolické.

Nároky Poláků na území cholmské jsou správné, jenom co se týče západní části gubernie cholmské, kde stálými bydlišti obyvatelstva polského nahradili staré Ukrajince. Většina polských Židů ve městech nemůže nám býti vodítkem pro určení národopisných hranic (viz kap. I.).

Již i úřední sčítání r. 1897 dává absolutní většinu Ukrajincům v 6 újezdech cholmské gubernie: Ukrajinci mají 52.6%, Rusové 3.7%, Poláci 24.4%, Židé 15.3% a tak těchto 6 obvodů jest připojiti k národnímu území ukrajinskému. Jenom ve dvou jihozápadních újezdech, bilgorajském a zamoščském, mají Poláci většinu. V těchto dvou újezdech je veliký počet ukrajinských obcí, jež jsou úzce spojeny se souvislým územím ukrajinským. Jest tedy také nutno, aby ukrajinské obce, patřící národopisně k území ukrajinskému, byly jemu přivtělery.

A tak demarkační čára mezi Poláky a Ukrajinci na území cholmském počíná na severu od města, kde řeka San se blíží k staré hranici mezi Haličí a Ruským Polskem. Jde přes Tarnogrod, Bilgoraj, Sczebrzeszyn, Zamosć, Krasnostaw, Lubartow, Radyn, Lukow, Sokolow, Drogiczin, Bielsk a dosahuje řeky Narevi v gubernii grodenské. Hranice národních území polského a ukrajinského stýkají se tu s hranicemi území běloruského a tu také počíná severní hranice Ukrajiny.

Vyznačíme-li demarkační čáru Cholmska, jak jsme ji právě popsali, není žádné pochyby, že nároky Poláků na Volyňsko, jež leží jihovýchodně od Cholmska, absolutně nejsou odůvodněny.

Sčítání ve Volyňsku ukazuje tyto výsledky:

Všeho obyvatelstva 2,989.482.

Ukrajinců	70.1%
Rusů	3.5%
Poláků	6.2%
Židů	13.2%
Němců	5.7%
Čechů	0.9%

Takto také nároky Poláků na čáru řeky Bugu (viz výše) nemají žádného oprávnění tím spíše, že jejich hranice dosahují nanejvýš Vepřet, přítoku řeky Bugu a tvoří enklavu za Vepřem jenom u Zamosće.

C. Severní hranice Ukrajiny opírá se na západě o Bělorusy. Zde přichází v úvahu zem zvaná Podlašsko ve staré gubernii grodenské. Poláci činí nároky rovněž na toto území. Jakým právem? Ukážeme to těmito číslicemi:

TABULKA V.

Ruské sčítání r. 1897.

Újezdy	Všeho obyvatelstva	Ukrajinců %	Rusů %	Bělorusů %	Poláků %	Židů %
Bielsk	164.441	39·1	5·9	4·9	34·9	14·9
Brest	218.432	64·4	9·9	—	3·9	20·8
Kobryn	184.453	79·6	4·—	—	2·2	13·7

Tyto číslice dokazují, že území těch tří újezdů gubernie grodenské patří k národnímu území ukrajinskému. Všechny tvoří demarkační čáru mezi Bělorusy a Ukrajinci. Tato hraniční čára táhne se potom na východ a dotýká se staré gubernie minské, v níž celý újezd Pinsk (74.3% Ukrajinců) a jižní část újezdu Mozyr (79.4% Ukrajinců) patří k území ukrajinskému. Pohraniční čára sleduje řeku Pripeť, obrací se k jihu jenom u Mozyru, kde se stýká čas od času s hranicí volyňskou a pak dosáhne při ústí Pripeti řeky Dněpru. Od tohoto bodu stoupá zase k severu a sleduje Dněpr proti proudu až k ústí řeky Sože. Pokračuje poněkud k severovýchodu a dosahuje po několika

záhybech správní hranice mezi gubernií mohilevskou a černigovskou. Zde končí sousedství Bělorusů a začíná sousedství Rusů (Velkorusů).

D. Je dosti nesnadno přesně stanoviti národopisné hranice Ukrajiny, kde se stýká s územím ruským a zvláště na severu, kde nemůžeme přesně říci, kde počíná území ukrajinské a kde začíná ruské, nekonáme-li bádání na samém místě, jelikož úřední ruská statistika byla pro vládnoucí národ velmi příznivá. Jest nutno připomenouti, že na územích, o něž se tu jedná, obyvatelstvo se hustěji usazovalo až v 17. století. Kolonisté, kteří se tu usazovali, přicházeli částečněz Ukrajiny, částečněz Ruska a jejich bydliště sousedila, obyčejně oddělena jedna od druhých, takže ještě dnes vesnice čistě ukrajinská stýká se s vesnicí čistě ruskou a počet národopisných ostrůvků je značně veliký po obou stranách příslušné hranice.

Dle úředního sčítání ruského gubernie černigovská obsahuje 11 újezdů, majících mohutnou většinu ukrajinskou (91.9% Ukrajinců, 3.2% Rusů, 4.6% Židů, 0.3% Němců.) Tyto újezdy patří nepochybně k jednotnému území ukrajinskému. Zůstávají ještě 4 újezdy s většinou ruskou. Nebereme-li ohledu na ruskou úřední statistiku, na kterou se nemůžeme spoléhati, jest v těchto čtyřech újezdech tolik obyvatelstva národnosti ukrajinské, jež žije jednak odděleně jednak ve skupinách a k tomu ještě ruské obyvatelstvo těchto obvodů je tak dějinami sloučeno s Ukrajinou (všechna tato území byla za času hetmana Chmelnického pod velením plukovníka Ivana Nečaje), že kdyby tyto čtyři obvody nebyly přes ruskou většinu připojeny k území ukrajinskému, byl by to pravý nesmysl. Proto Lidová republika ukrajinská pronáší své nároky na celou gubernii černigovskou i se čtyřmi obvody s ruskou většinou, ale jest hotova v každé době připustiti v nich hlasování lidu.

Hranice, která se táhne dále k severu, prochází dvěma guberniemi: kurskou a voroněžskou. Tři újezdy z gubernie kurské, mající většinu ukrajinskou, Putivl 52.5%, Hrajvoron 58.8%, Nový Oskol 51%, patří k území ukrajinskému. K tomu jest přičísti jižní část újezdu Sudža s 70% Ukrajinců, část újezdů Rylsk s 33%, Koroča s 35% a Bielograd s 24% Ukrajinců.

V gubernii kurské demarkační čára zasahuje řeku Oskol a vstupuje do gubernie voroněžské. Zde také pokračuje směrem východním, až hranice sahá poprvé k Donu. Tato řeka tvoří na jihovýchodě hranici území ukrajinského. Čára pouští brzo tu řeku u ústí řeky Ikorec, odkudž směřuje k severovýchodu a dosahuje řeky Choperu v území donských kozáků. Severní území ukrajinské končí blíže Novochoperska a tu počíná východní území ukrajinské. Čtyři újezdy gubernie voroněžské

mají značnou většinu ukrajinskou; jižní část újezdu pavlovského patří k jednotnému území ukrajinskému. Dle úředního sčítání r. 1897 všechno obyvatelstvo gubernie voroněžské se skládalo asi z 76.2% Ukrajinců a jen z 22.6% Rusů.

E. Hranice východní ukrajinského území v bývalém Rusku počíná blíže Novochoperska v gubernii voroněžské a jde k jihu až k Novočerkasku (gubernie donských kozáků). Zprvu se opírá o řeku Choper, dosahuje při ústí této řeky po druhé Donu, přechází na jeho druhý břeh, aby jej znovu přešla blíže Novočerkasku. Ve dvou újezdech gubernie donských kozáků nalézáme ukrajinskou většinu: v Rostově 52% a v Taganrogu 69%. Počítáme-li obyvatelstvo těch dvou újezdních měst dle úřední statistiky, shledáme tam rovněž relativní většinu Ukrajinců, 48'4% proti 42'3% Rusů. Vedle toho jest míti zřetel také na západní část obvodu doněckého, kdež jest 50% obyvatelstva ukrajinského.

Národní území ukrajinské pojí se ke Kavkazsku rostovským a taganrockým újezdem. Živel ukrajinský se tam vyvíjí rok od roku víc a více, tak že území ukrajinské dotýká se dokonce v jednom místě jezera Kaspického. Dle sčítání v r. 1879 bydliště ukrajinská se již táhla velkými kruhy východně i na jih od Rostova a dnes pokrývají skoro celé sverní Kavkazsko, vyjímaje několik pruhů území u jezera Kaspického. Citujme zde na prvním místě oblast kubánskou s 36.2% Ukrajinců proti 30.5% Rusů, potom gubernii stavropolskou, jež má 50.8% Ukrajinců a 45.7% Rusů. Číslice ze sčítání r. 1897 nejsou docela jisté; se vší bezpečností můžeme tvrditi, že dnes procento ukrajinského obyvatelstva usazeného na těchto územích je daleko vyšší, než číslice uváděné v tomto sčítání.

Východní hranice ukrajinského území se končí v severním Kavkazsku a zároveň tu začíná hranice jižní.

F. Hranice jižní národního území ukrajinského počíná nedaleko západního břehu jezera Kaspického a řeka Terek jest nejprve jeho čarou pomezní. Táhne se západně procházejíc oblastí těrskou, kubánskou a černomořskou a dosahuje mezi Tuapse a Soči břehu Černého moře. Břehy moře Azovského a Černého až k deltě dunajské tvoří jižní hranici Ukrajiny.

Poloostrov Krym na jihu gubernie tauridské tvoří hlavní pohraniční čáru Ukrajiny na západě. Podle sčítání z r. 1897 představují zde Ukrajinci relativní většinu 42%; Rusové mají 28%, Tataři 13%, Němci více než 5%, židé as 5%, Bulhaři 3%, Arméni 1%. Ukrajinci jsou v absolutní většině v těchto třech újezdech: Dněprovsk 73.6%, Berdjansk 58.8%, Melitopol 54.9%; vedle toho mají ve dvou újezdech značnou menšinu, v Eupatorii 26% a v Perekopu 23%, kdež obývají

na severu. Celá pevninská část oblasti tauridské a severní část poloostrova Krymského patří nepopíratelně k jednotnému území ukrajinskému. Díváme-li se na poloostrov Krym jako na celek, není tu národnosti, jež by měla absolutní většiny. Jedině Tataři s některými Mohamedány mají tu většinu relativní; protože Rusové byli čítáni jsouce tu přechodně lázeňskými hosty, nelze udati přesných procent usedlého obyvatelstva. Po Rusech tu přicházejí na řadu Ukrajinci, potom veliké procento cizích kolonistů. Avšak na jižním Krymu usazuje se víc a více Ukrajinců, takže brzo nastane čas, kdy živel ukrajinský bude požadovati svých práv na celý Krym. Ale ti všichni Mohamedáni, kteří chtějí zůstati na jižním Krymu, nebudou snadno moci založiti tam zvláštní státní organisaci a zajisté se připojí k Ukrajinské republice pro více než tisícileté styky, jež s ní mají. Z té příčiny bude nám považovati za národní území ukrajinské celou gubernii tauridskou.

Gubernie jekatěrinoslavská leží na západ od gubernie tauridské. Obyvatelstvo ukrajinské tam tvoří 69% celkového počtu, vedle 17% Rusů, 5% Židů, 4% Němců, 2% Řeků, 1% Bělorusů, 1% Poláků, 1% Tatarů. V různých okruzích kolísá procento národnosti ukrajinské mezi 94% a 83%. Ve velkých městech přirozeně nutno vyjmouti velký počet cizinců a takto újezd jekatěrinoslavský, nehledě k městu, má 74% Ukrajinců, kdežto máme-li zřetel k městu, neméně než 56% Ukrajinců, 21% Rusů, 13% Židů, 6% Němců a 2% Poláků.

Číselné poměry jednotlivých národností v gubernii chersonské podobají se právě uvedeným; ve velikých městech, jako Oděsa a Nikolajev číslo udávající procenta usedlého obyvatelstva ukrajinského je o mnoho zmenšeno. Tyto okolnosti měly ten výsledek, že sčítání r. 1897 v gubernii chersonské udává sotva 54% obyvatelstva ukrajinského. Ale Ukrajinci představují mohutnou většinu. 63% až 88% na venkově ve větší části újezdů této gubernie; v jiných mají jen většinu relativní, na př. v újezdu oděsském jest jich 47% venkovského obyvatelstva a jen 22%, počítáme-li obyvatelstvo městské; újezd Teraspol venkov má 28%, ale čítáme-li obyvatelstvo města, jen 33.3%.

Všechno obyvatelstvo gubernie chersonské se skládá z 54% Ukrajinců a z 21% Rusů, k nimž se pojí více než 11% Židů, víc než 1% Poláků, více než 4% Němců, více než 5% Rumunů a víc než 1% Bulharů a Řeků. Obyvatelstvo města Oděsy se skládá z mnoha národností. Rusové a Židé tvoří živel vládnoucí, kdežto Ukrajinci nepředstavují než jedenáctinu. K nim počítají se ještě Angličané, Francouzi, Němci, Poláci, Rumuni, Bulhaři, Řekové, Albánci atd.

V Nikolajevu Ukrajinci nepředstavují než třináctinu všeho obyvatelstva, v Chersonu pětinu, v Jelizavetgradu čtvrtinu. Jenom v 8 malých městech jsou Ukrajinci v převaze proti Rusům. Všechny tyto číslice jsou, rozumí se, vzaty z úředního ruského sčítání, jehož výsledky, obzvláště ve velkých městech, byly vždy rozmnoženy ve prospěch Rusů a na úkor Ukrajinců. Přes to je přece jen pravda, že gubernie jekatěrinoslavská jakož i chersonská patří k jednotnému území ukrajinskému.

G. V Bessarabii přichází území ve styk s Rumuny. Zde jest hranice velice nepravidelná, prostírá se k severozápadu až k hranici bývalého mocnářství rakousko-uherského. Na národním území ukrajinském shledáváme množství ostrůvků jazyka rumunského a naopak zase také ostrůvky jazyka ukrajinského na národním území rumunském (více než 145.000 Ukrajinců).

Co se týče Bessarabie jenom dva újezdy přicházejí v úvahu pro jednotné území ukrajinské: újezd akjermanský s relativní většinou ukrajinskou, asi 27% Ukrajinců, 10% Rusů, 5% Židů, 16% Němců, více než 16% Rumunů, 21% Bulharů, 4% Turků a újezd chotinský s absolutní většinou ukrajinskou t. j. více než 53% Ukrajinců, více než 6% Rusů, asi 16% Židů a 24% Rumunů. Demarkační čára jde něco málo nad Ismailem, nad ústím Dněstru, též sleduje vzhůru až do Dubosar, potom po mnohých zatáčkách dosahuje rozvodní čáry Prutu a Dněstru a opouští Bessarabii blíže Novosielice.

Tu končí národní území ukrajinské, ležící v bývalém carství ruském. Bereme v úvahu jenom gubernie, které jsou na pohraniční čáře. Jest si také všimnouti jiných gubernií, kreré jsou uvnitř tohoto území, mezi nimiž kromě Volyňska, o němž jsme již mluvili, musíme jmenovati: Podolí (ve spojení s Podolím v Haliči), gubernii kyjevskou, poltavskou a charkovskou.

Všechny tyto gubernie mají absolutní většinu ukrajinskou a patří v celku k jednotnému území ukrajinskému.

Podle sčítání z r. 1897 čítá se v Podolí 81% Ukrajinců, více než 3% Rusů, více než 2% Poláků a více než 12% Židů. Úřední statistika gubernie kyjevské udává 79.2% Ukrajinců, 5.9% Rusů, 1.9% Poláků, 12.1% Židů. V gubernii poltavské nalézáme největší absolutní většinu Ukrajinců 95%, 4% Židů a 1% Rusů. Ukrajinci představují skorem 81% celkového obyvatelstva v gubernii charkovské a Rusové 18%. Vyjma město Charkov, kde Ukrajinci netvoří než čtvrtinu obyvatelstva mají velmi převážnou většinu nad Rusy v hlavních městech jiných újezdů.

H. V Bukovině zabírá jednotné území ukrajinské čtyři okresy úplně: Kocmany, Zastavnu, Vaškivce, Vyžnici a 6 okresů z části: Černovice, Kimpolung, Radovce, Seret, Sučava a Storožynec. Pohraniční čára jako pokračování hranice v Bessarabii odděluje národní území ukrajinské od rumunského. Od Novosielice běží k západu až skoro k Černovicím, obrátí se potom k jihovýchodu k hranici, dělící bývalý stát rakouský od Rumunska, dosáhne města Seretu ba i řeky Sučavy. Odtud se náhle obrací k severu až k rozvodní čáře Prutu a Seretu, brzy však jde znovu k jihu a jihozápadu, jdouc přes Storožynec a Kirlibabu a brzo dosáhne Uher.

Podle rakouského sčítání z r. 1900 jednotné ukrajinské území v Bukovině má 69% Ukrajinců, 0.8% Rusů, 4.1% Poláků, 15.6% Židů, 5% Němců, 4.8% Rumunů a 0·4% Maďarů.

I. V Uhrách končí jižní hranice národního území ukrajinského. Hranice jde od Kirlibaby (hranice bukovinská) směrem západním až k ústí Ruskovy do Vyšovy. Zahýbá se potom k severozápadu až k Sihoti, znovu se obrací k severu a pak zase k západu, sleduje Tisu až k městu Vyškovo a dotýká se měst Ternanka-Bartača. Zde hranice ukrajinská opouští hranici rumunskou, počíná tu hranice ukrajinsko-maďarská.

Tato jde k západu v četných zatáčkách přes Ardiv (Feketeordó) až do Keresturu (Tiszakeresztur) a odtud až k Mukačevu, dále směrem k jihu až k městu Zniatyn (Iszmyélé). Odtud jde zase k západu až k ústí Staré do Latorce a obrací se k severu až k Užhorodu. Zde počíná hranice ukrajinsko-slovenská.

Hranice mezi Ukrajinci a Slováky je velmi nepravidelná. U Užhorodu jde k severu a blíží se k hranici tvořené Karpaty mezi Haličí a Uhrami. Přechází Poprad blíže Lubovni a dosahuje nejzazšího ukrajinského území v západní Haliči. Tak končí jižní hranice celého národního území ukrajinského. Začíná v Kavkazsku a končí u města Beskyd v západní Haliči.

Národní ukrajinské území v Uhrách prostírá se zvláště na území karpatském a doplňuje ukrajinské horské obyvatelstvo v Haliči, tvoříc velkou většinu obyvatelů Karpat. Zaujímá tři čtvrtiny severní části stolice marmarošské, polovici severovýchodní části stolice ugočské, dvě třetiny stolice berežské, polovinu severní části stolice užhorodské, pohraniční území stolic zemplinské a šaryšské, jakož i severozápadní pohraniční stolice spišské.

Úřední statistika Uher, jejíž hodnověrnost nemůže býti srovnávána s haličskou, udává v r. 1910 počet 470.000 Ukrajinců. Abychom si mohli učiniti všeobecnou představu o počtu obyvatelstva ukrajinského v Uhrách, můžeme bez nadsazování počítati 500.000 Ukrajinců.

Tento celý popis obsahuje jen jednotné národní území ukrajinské. Avšak Ukrajinci obývají mimo své národní území ve velkém počtu jazykových ostrůvků, roztroušených po celém světě. Největší osadní území prostírá se na východě od území donského až k Velké Volze a rovněž po celé Sibiři. Dle ruského sčítání z r. 1897 obývá v těch krajinách asi 1,100.000 Ukrajinců. Více než půl milionu Ukrajinců je rozptýleno v malých skupinách ve Spojených státech severoamerických. Jsou tu zejména horníci a dělníci továrenští, zvláště v Pensylvanii. Ukrajinci založili mnoho hospodářských osad v Kanadě. Jejich počet tu překročuje 200.000. Stejně v Brazilii založili mnoho hospodářských osad. Jsou tam důležitým kulturním živlem, jelikož jich tu obývá více než 60.000.

Úhrnem počet obyvatelstva ukrajinského na celém světě jest odhadnouti na 40 milionů.

V. Národní bohatství Ukrajiny.

Z předchozích výkladů vysvítá, že ukrajinský lid má všecky snahy, vyznačující národ a že jednotné území ukrajinské jest vhodné, aby se tu založila veliká veřejná organisace.

Jelikož Ukrajina žádá, aby Lidová republika ukrajinská byla uznána všemi státy při podepsání míru, jest třeba dokázati, že je v zájmu Evropy stejně jako Ameriky uznati samostatnost státu ukrajinského. Všechny státy a zejména dohodové mocnosti mají neobyčejný zájem na tom, aby národní bohatství ukrajinské stalo se předmětem mezinárodního obchodu a nebylo tomuto obchodu odňato státem ruským.

Ukrajina je země obzvláště oplývající přírodním bohatstvím, jež až dosud bylo oceňováno nepřesně s hlediska politického a hospodářského. Není jenom pojítkem politickým, ale i hospodářským mezi východem a západem. A jen když bude nezávislá na Rusku, bude moci otevříti své poklady vzdělanému světu a zvláště bude-li moci jednati dle své vůle a uzavírati s jinými státy obchodní smlouvy na nejširších základech.

Národní bohatství Ukrajiny je veliké. Země je z nejúrodnějších v Evropě a je tu hojné bohatství nerostné.

Zemědělství je hlavním zaměstnáním lidu ukrajinského, jehož devět desetin se jím zabývá. Co se týče jakosti půdy, tři čtvrtiny ukrajinského území tvoří černá země čili prsť nejvýtečnější jakosti a ostatní části jsou průměrně dosti cenné hodnoty. Vedle Ruska má Ukrajina v Evropě největší zemědělské území, jež zaujímá 45 milionů hektarů.

Obdělaná půda činí 53% celkového územního povrchu. Na počátku 20. století měly hospodářské plodiny obecně roční průměr 150 milionů q a to jest jen pšenice, žito a ječmen. V tom směru Ukrajina předčí všechny země Evropy.

Není vůbec pochyby, že tento výtěžek bude moci býti daleko zvětšen, jakmile Ukrajina vstoupí jako mocný neodvislý činitel do světového obchodu. Moderní rolnické nářadí

a hospodářské stroje dojdou ihned odbytu, jakmile jiné státy přinesou na trh své průmyslové výrobky. Rolníci již platí báječné ceny za zemědělské nářadí všeho druhu.

Hospodářství lesní v Ukrajině není příliš vyvinuté. Lesní porost v Ukrajině činí asi 13% celkové územní plochy. Příčina tohoto velmi malého procenta je ta, že Ukrajina zaujímá velké části stepí východní Evropy. Také jest hledati příčinu v pustošícím vykořisťování Poláky a Rusy. Jako příklad můžeme uvésti Halič, kde porost lesní „polským hospodářstvím" (nepořádnou správou, jež se stala v Rakousku příslovečnou) se zmenšil během 19. století o 2000 km-, to jest o 3% celkové územní plochy.

Krajiny hornaté vykazují největší procento lesů; území stepní zase nejmenší. Území ukrajinské v severovýchodních Uhrách má asi 40% lesů, při čemž na stolici marmarošsko-sihotskou připadá 62%; ale zase Kursk má 7.1%, Poltava 4.7%, Cherson jen 1.4%.

Lesním hospodářstvím a průmyslem dřevařským zabývá se jen velmi malá část obyvatelstva ukrajinského, neboť téměř všechny lesy náleží velkostatkářům, státním panstvím a statkům biskupským. Racionelní lesní hospodářství v Ukrajině rozkvete a bude moci býti zdrojem velkého bohatství pro vzdělaný svět, až země bude otevřena světovému obchodu a až poměry majetkové budou podrobeny nové úpravě.

Zelinářství je velmi málo vyvinuté. Bude se musit rozvíjeti, jakmile v městech ukrajinských rozkvete průmysl a obchod pomocí průmyslových kruhů cizích.

Sadařství naproti tomu jest dosti vyvinuté, ale je jisto, že dosáhne ještě vyššího stupně rozvojem světového obchodu. V Bessarabii sady zaujímají největší plochu, asi 40.000 hektarů. Roční úroda v Podolí a Bessarabii dává 900.000 q ovoce šťavnatého, 20.000 q ořechů a mandlí. Na Jaile v Tauridě dosahuje roční výtěžek nejvyšší číslice; přesahute 160.000 q ovoce šťavnatého a 40.000 q ořechů. V této krajině nalézáme nejjemnější druhy ovoce, jablka, hrušky, švestky, merunky a broskve.

Včelařství, pojící se k sadařství, jest v Ukrajině také v příznivém stavu. Celkový roční výtěžek ruské Ukrajiny činil 125.000 q medu a 13.700 q vosku, to jest 38% a 34% celkového výtěžku celého carství ruského. Halič vytěžila r. 1900 polovici všeho medu a osminu vosku celého Rakouska, to jest 25.000 q medu a 350 q vosku.

Ukrajina má velké bohatství dobytka. Můžeme je přibližně odhadnouti na 30 milionů kusů, v čemž Ukrajina rakouská je zastoupena 4 miliony. V Haliči stav dobytka je poměrně nejnižší, na 1000 obyvatel připadají tu jen 723 kusy,

a z nich 116 koní, 372 kusy rohatého dobytka, 60 ovcí, 172 vepře. Počet dobytka je největší v Ukrajině ruské; v Tauridě na př. se počítá na 1000 obyvatelů 300 koní, 280 kusů rohatého dobytka, 620 ovcí, 110 vepřů; v oblasti kubánské na 1000 obyvatelů 340 koní, 540 kusů rohatého dobytka, 800 ovcí a 210 vepřů. Až do polovice 19. století jižní Ukrajina byla z nejdůležitějších zemí světového trhu na vlnu. Soutěž Australie byla tam cítiti v posledních desetiletích druhé polovice 19. století, od té doby co se počaly zorávat stepi. Přes to můžeme odhadnouti počet ovcí chovaných v Ukrajině na 10 milionů. Ovce se tu pěstují docela moderním způsobem.

Chov drůbeže jest z hlavních pramenů výživy venkovského obyvatelstva ukrajinského. Nadbytek produkce je tak veliký, že celé území ukrajinské ode dávna bylo zemí velikého vývozu drůbeže, vajec a peří do Ruska, Rakouska, Německa a Anglie. R. 1905 9 gubernií ukrajinských vyvezlo 600.000 q vajec, z nichž více než 90% šlo za hranice. Můžeme říci, že území ukrajinské samo o sobě dodává více než polovinu všeho, co připadá na Rusko.

Nerosty jsou pro Ukrajinu velikým bohatstvím. Zlata je tu málo; ale stříbro se vyskytuje častěji, zejména v území kubánském a těrském, kde se dobylo r. 1910 asi 300.000 q stříbrné a olověné rudy, to jest 73% celkové těžby ruské. Rtuť se nalézá ve velkém množství v planině doněcké, kde r. 1905 se dobylo z rumělky 320.000 kg rtuti. Žádné jiné ložisko rtuti se nenalézá v celém území bývalého Ruska. Těžení manganu je v Ukrajině velmi veliké; činilo r. 1907 3,245.000 q, což značí 32% celkové těžby v Rusku a šestinu těžby světové. Dobývání železné rudy značí také veliké bohatství pro Ukrajinu, třebaže se kutání doposud nedělo dostatečnou měrou a v dolech se náležitě netěžilo. R. 1907 celková těžba železné rudy v Ukrajině vzrostla na 39,900.000 q neboli 73% celkové těžby v Rusku.

Měď vykazuje těžbu poměrně skrovnou. Na Kavkazí se setkáváme s mědí: kraj tento měl v r. 1910 těžbu odhadovanou na 31% celkové těžby ruské.

Ježto jsme tu mluvili jen o hlavních nerostech, přehlédneme ještě velké bohatství Ukrajiny záležející v uhlí, petroleji, skalním vosku a soli.

Na planině doněcké má Ukrajina největší uhelná ložiska v Evropě, ježto její plocha má 23.000 km². R. 1911 těžba uhlí v této pánvi dostoupila 203 milionů q, to jest 70% ruské celkové těžby uhelné. Jest připojiti také anthracit, jehož těžba v r. 1911 byla 31 milionů q a konečně asi 34 miliony q koksu.

Z toho vidíme, že ačkoliv Ukrajina zaujímá až sedmé místo ve světové těžbě uhelné, přece jen má důležitého a nezbytného činitele pro podporu průmyslu.

Co se týče nerostných olejů i skalního vosku Ukrajina zaujímá v Evropě první místo. V pohoří Karpatském jsou veliká ložiska nafty, z nichž mnohá nejsou ještě otevřena. Těžba petroleje v Haliči činila r. 1911 asi 15 milionů q; kromě toho nalézáme velká naftová ložiska v územích na úpatí Kavkazu. Skalní vosk je hmota, kterou nenacházíme v žádné zemi na světě, jen ve východní Haliči.

Konečně solná ložiska ukrajinská jsou také velmi důležitá. Ukrajinská část Haliče vytěžila v r. 1908 540.000 q soli. V území doněckém vytěžilo se r. 1911 5 milionů q kamené soli a roční těžba na území jezera Kaspického kolísá mezi 3,300.000 a 5,750.000 q.

Jestliže srovnáme, řídíce se stručným popisem, který jsme právě podali o bohatství Ukrajiny, tuto zemi s jinými evropskými státy, uznáme bez váhání, že Ukrajinu jest počítati mezi země nejbohatěji obdařené přírodním bohatstvím. Jelikož Ukrajina až dosud, neměla nezávislé veřejné organisace a nemohla se říditi a spravovati svými vlastními zákony, není možno míti úřední údaje o finančních a hospodářských schopnostech národa ukrajinského. Můžeme však docela jistě tvrditi, že národ ukrajinský má všecky podmínky pro moderní veřejnou organisaci. Jsa velmi střídmý ve svých potřebách, ukrajinský rolník vždy plnil své veřejné povinnosti a platil pravidelně daně. Za války zaplatil všecky své hypoteční dluhy a ulehčil tak svým pozemkům a statkům. Světová konjektura učinila zněho bohatého občana, který má hospodářskou schopnost nabýti za odškodnění velkostatků. Jak jsme výše pravili, agrární reforma v tomto smyslu je v Ukrajině nutná; bude míti v zápětí, že se zvýší velikou měrou poplatná síla rolnictva. Výtěžky plynoucí z navržené reformy agrární jakož i skutečné jmění ukrajinského rolnictva dostačí úplně, aby vyplnily všecky finanční závazky státu ukrajinského. Dohoda nenajde bezpečnějšího dlužníka nad ukrajinského sedláka a s ním celý ukrajinský stát. Skutečný majetek národa ukrajinského nedá se zničiti; ani průmysl ani obchod nebyly vinou dosavadní ruské methody tak vyvinuty, aby byly mohly válkou utrpěti veliké ztráty. Po válce svobodná a neodvislá Ukrajina bude moci otevříti své brány mezinárodnímu obchodu, jakmile všeobecný kongres ji připustí do společnosti svobodných národů.

Dějiny nám dokazují, že v době, kdy Ukrajina se těšila své státní samostatnosti, měla kvetoucí průmysl a velmi rozšířený obchod (viz kap. II.). Ani Poláci, ani Rusové se nestarali o rozkvět obchodu a průmyslu v době svého panství; proto ukrajinský národ byl v tom ponechán svým vlastním

prostředkům. Vytvořil si domácí průmysl, jenž poslední dobou v celé Evropě ponenáhlu musil ustoupiti průmyslu továrenskému. S druhé strany byly v Ukrajině založeny veliké obchodní společnosti. Skládaly se jen z příslušníků ukrajinských a síla jejich organisací jakož i váha kapitálů, jež uvedly v oběh, dovolily jim soutěžiti s velkými společnostmi západoevropskými.

Jest pravda, že zbývá ještě mnoho práce v oboru průmyslu i v oboru obchodu; ale Lidová republika ukrajinská doufá, že dohodové mocnosti jí v tom pomohou tím spíše, že to bude v jejich zájmu, aby vyvážely do Ukrajiny své průmyslové výrobky a tím značně rozšířily svůj trh.

Lidová republika ukrajinská nechce se oddělovat od světa jako bývalé Rusko; ale aby odstranila hráz, která ji dosud uzavírala, musí míti svoji národní samostatnost. Obnovení Ruska v jeho starých hranicích bylo by současně obnovením ruské politiky jiným sociálním způsobem.

Způsob myšlení lidu ruského nedá se sloučiti s myšlením ostatních národů na světě a ať zůstane v Rusku bolševictví u vesla, nebo ať je nahradí jiný způsob vlády, vyrovnání dvou různých světových názorů je na delší dobu nemožné. Kdyby bývalé Rusko bylo obnoveno, národ ukrajinský nemohl by už býti prostředníkem mezi východem a západem a hráz by musila býti zase obnovena. Jedině volná a samostatná Ukrajina může pozvati vzdělaný svět, aby užíval jejích přirozených pokladů.

POZNÁMKY

Na této mapě bylo ponecháno obvyklé oficielní názvosloví pro Ukrajinu: *ruské* — pro východní, a *polské* — pro západní. Aby zjednán byl názor, jaké je ukrajinské názvosloví, uvádím stručný návod pro převod ruských a polských zeměpisných názvů do původních ukrajinských: Ruské koncovky *ov, jev, ěv* (polské *ów*) = ukr. *iv:* Charkiv, Lviv, Černivci, Javoriv, Kíšeniv. Ruské a polské *i* = nejčastěji ukr. *y:* Halyčyna, Bukovyna. Ruské *je, ě* = ukr. *ji, i,* ruské a polské *g* = ukr. *h:* Kyjiv, Nižyn, Dnister, Dnipro, Hrubešiv. Ruské a polské *sk* = ukr. *śk* (měkce): Berdiansk, Azovśke more. Polské *prze* = ukr. *pere*; polské *ś* = ukr. *š:* Peremyšl'. —

---

ukrajinská národní oblast.

P *polské* ostrůvky na ukrajinském území.

Č *české* „ „ „ „

N *německé* „ „ „ „

B *bulharské* „ „ „ „

U *ukrajinské* ostrůvky mimo národní oblast.

Větší jinonárodní osady a ostrovy (rumunské, řecké, německé) jsou slovně označeny.

ukrajinská národopisná hranice.

hranice říšská.

Smíšené území.

Přehledná národopisná mapa Ukrajiny.

Dle „Národopisné mapy Slovanstva prof. dra L. Niederleho.